

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR | SANAT DERGİSİ

YIL:1 SAYI:1 EKİM - KASIM - ARALIK 2022

www.sanataka.com

KENT VE İNSAN • FLORANSA NEYSE TRABZON DA ODUR • DEMANS PANDEMİSİ KAPIDA
KARADENİZ HAVZASININ ENERJİ POTANSİYELİ • ÜLKEYİ YÜKSELTEN KENT : TRABZON
KIRSAL KESİMDE KAYBOLAN SPOR VE SPORCULAR • BİLİNMEYEN YÖNLERİ İLE ŞANA
KİTAPSEVERLER KAFKASEVERLER • TÜRK SİNEMASINDA ŞARKI KLİPLERİNE İKİ ÖRNEK

parktrabzon@dedeman.com www.dedeman.com

Doğu Karadeniz'in incisiyle tanışın!

PARK DEDEMAN Trabzon'un uluslararası standartları ve deniz manzaralı sitleriyle rahat bir konaklamanın tadını çıkartın.

 **PARK
DEDEMAN**
TRABZON

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR | SANAT DERGİSİ

www.sanataka.com - info@sanataka.com

Yıl: 1 Sayı: 1

İmtiyaz Sahibi ve Editör

Bahaettin KABAHASANOĞLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Gökhan KELEŞ

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Sonay ÇEVİK - Başkan
Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ - Üye
Prof. Dr. Abdullah AKAT - Üye
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ - Üye
Doc. Dr. Mahir BAYRAMOĞLU - Üye
Öğr. Gör. Nazmiye AYDIN - Üye
Dr. Öğr. Üyesi Aysun AYDIN ÖKSÜZ - Üye

*Üç ayda bir yayımlanır.

*Yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

*Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

E-Posta:

info@sanataka.com

WEBLIFE REKLAM ORG. HİZ. İTH. İHR. VE TİC. LTD. ŞTİ.

Ajans Başkanı
Gökhan KELEŞ

Kaşüstü Mh. Devlet Karayolu Cd. Sabırlar İş Merkezi B Blok
Kat: 1/ 4 61290 Yomra - TRABZON

www.weblife.com.tr
info@weblife.com.tr

Editörden

Bahaettin KABAHASANOĞLU

Merhabalar...

Trabzon'un kalbi sayılan Şana'dan dünyaya açılan bir pencere olmak üzere yola çıktık. Kültür, sanat, edebiyat adına ne varsa? Bölge, ülke ve dünya gündemini de yakından takip ederek güzel çalışmalara imza atacağımıza inanıyoruz. Zaman zaman spora da dokunarak... Gezi yazılarından akademik araştırmalara kadar geniş bir yelpazede koşturacağız.

Kültür, öncelikle su ile taşınmış tüm kıyılarda. Dolayısıyla kıyı kentleri daha bir öne çıkarak uygarlık adına belirleyici olmuşlar. Şimdi ise bütün yollar bir tarafa... Dijital dünya bir tarafa... Anladık ki "devir, dijital dergi devri". Biz, her ne kadar bu yeni yoldan yürümeye karar verdiksek de... Yılda bir kez "seçki" olup kâğıda dokunarak okurlarımızla buluşacağız.

Şana... Önceleri beş altı dükkândan ibaretti. Biz, köylerde yaşayanlar için... Gelip geçen araçları sayarak oyun oynadığımız... Asfaltı gördüğümüzde şehre yaklaştığımızı anladığımız... Lâstikleri çıkarıp kunduraları giydüğümüz... Üstümüze başımıza şekil verdiğimiz... Hareketlerimize, konuşmalarımıza dikkat ettiğimiz yerd. Çünkü Şana'dan sonrası Trabzon sayılırdı. Ve biz "şehir" derdik oraya.

Elli yılda nereden nereye gelmiş Şana? Hastane, adliye, AVM, gökdelen, villa... Sporcu, sanatçı, yönetici, iş insanı hemen herkes burada. Fakat gördük ki bir şey eksik. Onca zenginliği taçlandıracak bir şey. Kültür, sanat dergisi.

Bölgemizin tüm zenginlikleri bir şekilde yer alacak Ruhun Gemisi'nde. Her sayıda yeni yeni isimlerle daha da büyüyerek... Yerelden evrensele olup bitenleri sayfalarımıza taşıyacağız. Genç kalemleri de ihmal etmeden... Beklenen ve okunan sürekli bir dergi olmak için kılı kırk yaran... Gücünü, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesinden alan bir dergi olacak Ruhun Gemisi.

Aklımızda fikrimizde ne varsa... Yıllar yılı biriktirdiğimiz... Hayallerimiz, gerçeklerimiz... Dijital dünya sayesinde cep telefonlarında, ekranlarda... Türkiye'de, Türkçe konuşulan her yerde. Emeği geçenlere, geçeceklerine şimdiden minnet ve şükranlarımızı sunuyoruz. Hoş geldin, safalar getirdin "Ruhun Gemisi". Baktıkça güzelleşen, okudukça derinleşen... Kültür, sanat dergisi.

KENT ve İNSAN

Sonay ÇEVİK*

*Prof. Dr., Y. Mim., KTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

BİR ŐEHİRİN MASALI

Bir varmış bir yokmuş... Eski zaman içinde kalbur saman içinde zamanlardan bir zamanda güzel küçük bir köycük varmış. Orada az sayıda insan yaşıyormuş, insanları tarımla uğraşüyor ve güzel, küçük, sevimli evlerde oturuyorlarmış. Kendi ihtiyaçları için çalışıyorlarmış. Bu güzel köyün güzel bir deresi ve ahşaptan güzel bir köprüsü varmış, insanlar horozun sesiyle yatağından kalkar, kahvaltından sonra işlerinin başına, çalışmaya giderlermiş. Köyün bütün insanları ve de bütün çocuklar çok güzel yaşıyorlarmış. İnsanları birbirleriyle çok iyi geçiniyorlarmış, yardımlaşıyorlarmış. Tabiat çok güzel, hava tertemizmiş. Ağaçlar, meyveler, çiçekler o kadar güzelmiş ki. Ormanda kuşlar sürekli şarkı söylüyorlarmış. Çocuklar da hep gülüyor, oynuyor kuşlar gibi cıvıldaşıyorlarmış.

Köyde bütün yaşayanlar çok sağlıklı, neşeli ve memnunmuşlar hayatlarından. Büyükler, çocuklar, ağaçlar, çiçekler, kediler, köpekler, köprü, dere, kuşlar... Bu köycük bir cennet gibiymiş.

Bütün doğa uyum içindeymiş. O zamanlar bu köyde elektrik yokmuş. Gaz lambası ve mumlar kullanılıyor-muş. Bu köyün insanları bazı ihtiyaçlarını karşılamak üzere Anne Köy'e giderlermiş. Anne Köy biraz uzak-mış ve orada birkaç tane dükkan ve ibadethane varmış. Oradaki evler Çocuk Köy'deki evlerden daha büyük ve daha gösterişliymişler. Sokakları meydanı çok sevimliymiş. Meydanda bir çeşme ve bir de küçük kahve varmış. Anne Köy'e gidildiğinde, anne babalar çocuklarına yeni elbiseler ve şekerler alırlarmış. O nedenle çocuklar Anne Köy'e gitmeyi dört gözle beklerlermiş.

Çocuk Köy "Ben ne zaman büyüüp anne köy olacağın!" diye sürekli düşünür, o günün ne zaman geleceğini hayal edermiş. Fakat Anne Köy: "Dur bakalım, acele etme, nasıl olsa bir gün büyüyeceksin, ama şimdi çocukluğunu yaşamalısın" dermiş. Gel zaman git zaman... Günler çok çabuk geçiyor, Anne Köy de Çocuk Köy de devamlı büyüyorlarmış. Çocuk Köy sürekli annesine ve annesinin büyüklüğüne imrenirmiş. Günlerden bir gün Çocuk Köy'e büyük kentten bir grup insan gelmiş. Bu insanlar orada analizler yapmışlar ve köyde önemli madenler olduğunu söylemişler. Köy sakinleri köyün büyük bir bölümünü onlara satmışlar ve orada bir fabrika kurulmuş.

Gün be gün dışarıdan insanlar gelmişler, oraya yerleşmişler ve bir çok fabrika, yüksek evler, otobanlar, dükkanlar, okullar... yapılmaya başlanmış. Tabii ki elektirik de gelmiş. Şimdi o küçük Çocuk Köy artık bir endüstri şehri, büyük şehir olmuş, insanları fabrikalarda çalışabilecekleri ve çok para kazanabilecekleri için çok sevinçliymişler. Çocuk Köy de çok sevinçliymiş ve "Sonunda başardım, artık annemden daha büyüğüm diye düşünmeye başlamış. Gün gelmiş Çocuk Köy öyle büyümüş ki Anne Köy ile birleşmişler, bir şehir oluvermişler.

Anne Köy'de de yüksek yapılar yapılmaya başlanmış. Çünkü Çocuk Köy'de artık boş alan kalmamışmış. Zaman o kadar çabuk geçiyormuş ki Çocuk Köy bir gün dönüp geriye kendine baktığında, Anne Köy'ün şehrin içinde küçük bir parça kaldığını, kendinin o kadar çok büyüdüğünü görmüş. Ama bir de dikkat etmiş ki artık insanları gülmüyor; çocuklar artık kuşlar gibi cıvıldaşmıyorlar; kuşlar şarkı söylemiyor-larmış, gürültü çok büyükmüş, insanlar artık zor nefes alıyormuş ve artık yağmur bile güzel yağmıyor-muş.

Gün geçtikçe her şey kötüye gidiyormuş, her şey hasta gibiymiş, hasta insanlar ve hasta bir şehir. Çocuk Köy-Endüstri Şehri bu duruma çok üzölmüş ve düşünmeye başlamış. Sonunda annesine gitmeye, onunla konuşmaya, özür dilemeye karar vermiş. Uzun zamandan beri annesini görmemişmiş. Annesine gittiğinde, Anne Köy'ün daha da güzel olduğunu görmüş. Çünkü bilim adamları bu güzel eski köyü-şehir-ciği korumak, yaşatmak istemişler, çünkü artık öyle eski şehirler yokmuş. Anne Köy'ün evleri, sokakları, meydanı çok güzelmiş. Onlar, restore edilmiş, yenilenmiş, güzelleştirilmişler. Sokaklar ve meydan yaya alanları olarak kullanılıyor-muş. Orada alışveriş için birçok dükkan-mağaza, restoranlar, cafeler... bulunuyor-muş ve evlerin bir bölümü otel-pansiyon olarak kullanılıyor-muş.

Foto: Sonay ÇEVİK

TRABZON'A DAİR

TRABZON DEYİNCE

Trabzon deyince aklıma bir salkım karayemiş gelir
Bahçeler dolusu zindan yeşili
İçin için kandil kandil ballanır
Kandiller içinde bir kandil yanar
Bir kız deli gibi koşmaya başlar
Yanaklarında amoftaların alı
Dudaklarında kareymişlerin moru
Gögsünde... elinin körü

Trabzon deyince aklıma Soguksu gelir
Soguksu deyince bir dizi kareyemiş ağacı
Kareymişlerin altında biri kız biri oğlan iki çocuk
Ne çocuğu iki belâ iki hışım
Nefesim kesilinceye kadar kovalamışım
Düştüm düşmesine 45'ten 30'u
15 yaşındayım

Trabzon deyince aklıma Kemerkaya gelir
Kayanın dibinde bir kız soyunur
Bir sarışın şimşektir çakar kamaşır gözlerim
Bir saniye bile sürmez olan biten
Ama kaya yarılmıştır çoktan derinlemesine
Orta yerinden
Bir suret
Bir çırılçıplak aydınlık
Ölesiye saplanıp kalmıştır artık
Kayanın dibinde bir kız soyunur
Doya doya bakmaz Mernuş uyanır
Şimdi durmuş kötü kötü düşünür

Trabzon deyince aklıma Farez gelir
Kara kara kazanlar hatırlarım dizi dizi
Kurşun gibi ağır bir balık yağı kokusu
Kırar kolunuzu kanadınızı
Hantal bir bulut güç belâ havalanır
Bulutun içinde yüzlerce Yunus ağır ağır
Yarım kalmış bir deniz türküsünü
Deniz dibi yeşilini katran morunu
Gök mavisine katmaktadır
Sonra ağırbaşlı zinosların bembeyaz uğultusu
Dünyanın bütün denizleri de yetim yapayalnız
Dünyanın her yerinde beyaz, sessiz, sevimli
Martıya zinos derdik değil mi?

Bedri Rahmi EYÜBOĞLU

TRABZON'UN ZOR GÜNLERİ (1914 - 1938)

Mehmet Akif BAL*

Bugünlerde dünyanın çeşitli ülkelerine ve toplumlarına yönelik acımasız bombardımanların ve işgal çalışmalarının sonuçlarını büyük bir vahşet örneği olarak değerlendiriyoruz. Lakin, bu acımasız bombardımanlar aslında yeni değil. Birinci Dünya Savaşı yıllarına gittiğinizde de acımasız bombardımanları ve yıkımları görebiliyorsunuz. Dikkatle okunduğunda, 1914 yılından 1918 yılına kadar işgalcilerin Artvin'den İstanbul'a kadar uzanan tüm Karadeniz sahillerine yönelik ağır ve pervasız bombardımanlarıyla tahrip ettikleri ve işgal ettikten sonra mahvettikleri güzelim diyarlardan birinin Trabzon olduğu görülür. Nitekim, Rusların işgal faaliyetleri, 1914-1916 arasında bombardıman edilen ve 18 Nisan 1916'da ise ağır bir işgale uğrayan Trabzon'da büyük bir yıkıma yol açmıştır. Eldekinin ve zamanın kıymetini bilmek için, işgal yıllarının kurşun gibi ağır havasını bir nebze okuyarak teneffüs etmek lazım gelir.

Trabzon'un İşgal Edilişi

Trabzon'a yönelik olarak denizden ve karadan Rus saldırılarının artması ve Rusların 15 Nisan'da Araklı'yı geçmesi nedeniyle 15/16 Nisan 1916 tarihinde Trabzon Müslümanlarının çoğunluğu tahliye edilmiştir. Şehirde çoğunlukla Rumlar ve Ermeniler kalmıştır. Ruslar Trabzon'a girmeden önce Trabzon Asker Hastanesi'ndeki cerrahi ve tıbbi malzemenin büyük bölümü ile eşya, Görele ve Tirebolu'ya kaçırılmış, nakli imkansız 82 hasta ve yaralı, yerli 2 Rum doktorun bakım ve tedavisine bırakılmıştır.

Trabzon'un kara günü olarak bilinen 18 Nisan 1916 tarihinde sabah saatlerinde Rus Komutanı Lyakhov'un Şana'daki karargahına gelen bir Rum heyeti, şehrin Türklerce boşaltıldığını bildirerek Rusları şehre davet etmiştir.

Heyet, Rus General Liyakhov'dan, fazla tahribat olmaması için Rus ordusunun kenti topa tutmaması ricasında da bulunmuştur. Görüşmeler sonucunda Trabzon'a sadece Rus 5. Kafkas Hudut Piyade Alayı girmiş, Ruslar ana kuvvetlerini şehre sokmayarak batı ve güney istikametinde toplamışlardır.

Trabzon'dan batıya çekilen Türk kuvvetleri ise Akçaabat Söğütlü (Kalanima)'de yeni bir savunma hattı oluşturmaya çalışmıştır.

Rus General Yudenich, Batum'dan bindiği bir torpido ile Trabzon önlerine gelmiş, sabah saatlerinde General Liyahof Trabzon'a girmiştir. Metropolit ve papazlar, Rus askerlerini çiçeklerle karşılamıştır.

Bu sıralarda Trabzon Rumları, Rus ordusunun Trabzon'a girişi sırasında hazırlamış oldukları büyük bir Türk bayrağını çiğnenmesi için bugünkü Taksim Caddesi'nin olduğu yere sermişler ancak Rus ordusu kumandanı Viladimir Liyahof, askerlerine bayrağın yerden kaldırılmasını emretmiştir.

Rus kumanda heyeti kiliseye giderek buradaki ayine katılmıştır. Rus İşgal Kuvvetleri Generali Şvartz, işgalden hemen sonra Rusça, Türkçe ve Rumca bildiri yayınlarak, Trabzon'da Rus kanunlarının uygulanacağını ve bu kanunlara karşı gelenlerin cezalandırılacaklarını ilan etmiştir. Bundan sonra, daha önceden Türkler tarafından camiye çevrilmiş kiliselerde namaz kılınması yasaklanmış ve bu binalar Rumlara verilmiştir. Trabzon Belediyesi idaresi de Rumlara verilmiş ve Belediye Başkanlığı görevini Metropolit Hrisanthos üstlenmiştir. Metropolit Hrisanthos, Trabzon'un işgali esnasında, başta kendisine olmak üzere Rumlara gösterdiği ilgiden dolayı Rus Çarı'na teşekkür etmiştir.

23 Nisan 1916 tarihinde Trabzon şehir merkezi, Rus kuvvetleri tarafından fiilen işgal edilmiştir. Trabzon'un işgalinin ilk günlerindeki kargaşalıktan sonra sahipsiz kalan Müslümanlara ait eşya ve emvâl-i metruke, çoğu Rum ileri gelenlerinden oluşan belediye meclisince derlenmiş ve toplanmıştır. Daha sonra bu eşya ve mallar nakde çevrilerek bedelleri sözde belediye sandığına aktarılmış, gerçekte ise Rum ileri gelenleriyle, işgal taraftarların zimmetine geçirilmiştir. Bu grup arasında vaktiyle Osmanlı İslâm taraftarı olarak tanınan Foster, Yorgi ve Avukat Nikolaki Orfanidi gibi şahıslar da bulunmuştur. Öte yandan; işgal günlerinde Trabzon'u terk etmek zorunda kalan Müslümanların eşyalarını yağmalayanlar arasında Rum papazlarına da rastlanmıştır.

Türklerin Trabzon'u terk etmesinden sonra iki gün boyunca şehir yağmalanmış, bu yağmaya daha sonra Rus denizcileri de katılmıştır.

Buna rağmen Rum asıllı Avukat Sokrati, Matbaacı Serasi Efendilerle diğer bazı kimseler ise Türk ve Müslümanların gıyabında insanca ve vicdanlı hareketleriyle temayüz etmişlerdir. Sokrati Efendi, Belediye Meclisinde Müslümanların mallarına ve eşyasına yapılan haksızlıkları kınamış, teşekkür eden mahalli Rus mahkemesinde halkın hukuki sorunlarının çözümünde Mecelle hükümlerinin esas alınmasını kabul etmiştir.

Rusların Trabzon'a iyice yerleşmeye başlamasıyla Trabzon'da Uzun Sokağın Zeytinlik Caddesi'yle birleştiği yerde bulunan ve Banker Aleksı Kostaki'ye ait konak, Rus karargahı yapılmıştır.

Trabzonlunun Kara Bahtı: Muhacirlik

Rusların Rize tarafından yaklaşan işgal kuvvetleri ve Türk birliklerine denizden bomba yağdıran Rus donanması karşısında gerileyen Türk birlikleri dolayısıyla, Trabzon Valisi Cemal Azmi Bey'in talimatlarıyla tamamen hareketlenen Trabzon ve civarındaki halkın çoğunluğu, Rus'un etkisinde yaşamaktansa muhacerete başlamıştır. Daha önceleri yani 1877-78 Osmanlı Rus Harbi'nde Doğu Anadolu'nun işgalinin Trabzon'a etkisi, Rusların uzun bir süredir Ermeni çeteleriyle Müslümanlara yönelik ortak hareketleri ve Trabzon'un işgalinden önce Rus donanmasının acımasızca bombardımanı gibi sebepler, Trabzonluların ve yöre insanının muhacirliğe çıkmaları için yeterli diğer sebepler olmuştur.

Muhacirlik yani göç felaketi esasen 16 Şubat 1916 tarihinde Erzurum'un Rus ordusunca işgal edilmesi üzerine başlamıştır. Erzurum'un düşmesiyle işgale açık hale gelen Trabzon'un durumu, Trabzon'daki ve civarındaki göçü hızlandırmıştır. Doğudan saldıran Rus kara kuvvetleri ve denizden bombardımana girişen Rus donanmasının ateşi arasında kalan Türk sahil cephesinin, Harşit Vadisi'nin batı yamaçlarını tutmak için Hopa-Rize-Trabzon taraflarına doğru çekilmekte olduğunu gören sahil halkı, düşman eline düşmemek için evini, bağını, her türlü eşya ve malını bırakıp; çoğu yaya, tek tük aileler küçük yelkenli -lere, bazıları da askerin işine yaramayıp sahiplerinin ellerinde kalmış olan zayıf at ve katırlar üstünde batıya çekilmiştir.

Trabzon'a varabilen muhacirlerin çoğunun durumu da içler acısıdır. Hilali Ahmer (Kızılay)'in Trabzon İmdat Heyeti Başkanı Yusuf Behçet Bey'in açıklamalarına göre: "Daha rıhtıma ayak basar basmaz Güm-rüğün önünde paçavralara sarılmış binlerce kadın ve çocuğun, vapurdan boşaltılan çuvallardan dökülen hububat tanelerini toplamaya çalıştıkları görülmüştü. Büyük kısmı Gümüşhane, Bayburt, Kelkit ve Şiran havalisinden göç etmiş on binlerce muhacir, aç ve sefil bir halde sokaklarda yatmaktaydı. Bunların bir kısmı hayvan pisliklerinde arpa tanelerini toplamaktaydı.

Dört yıl süren savaş, halkta giyecek elbisede bırakmamıştı. Bir kısım muhacirler tamamen çıplak olduk-larından, Trabzon dışında hendeklerde barınıyor, dışarı çıkamıyorlardı.

Tirebolu'dan Trabzon'a kadar uzanan Görele, Akçaabat ve Vakfikebir mıntıkasında sıtma büyük tahribat yapmakta, sıtmasız köye adeta hiç rastlanmamaktaydı.

1918 yılında Trabzon'da başlayan İspanyol Nezlesi sebebiyle de büyük can kaybı yaşanacak, muhacirlik-ten dönenlerin üçte biri ölecektir. Salgında sadece Akçaabat'ta 5000 kişinin öldüğü tahmin ediliyor. Aynı yıl, muhacirlikten dönenlerin getirdiği frengi salgını da başlayacaktır.

Şehrin ve Trabzonlunun o ağır yaşamı bu menfiliklerle sınırlı değildi elbette. Ruslarla yapılan mütareke sonrasında Trabzon'a gelen Türk heyetin izlenimlerinde facialara rastlıyorsunuz. Bu heyet içinde bulunan edebiyatçımız Ruşen Eşref Üneydin Bey de işgal yıllarına dair çok anlamlı tespitler yapmıştır. Ona göre;

"Şehrin en acıklı safhası Rusların çekilme zamanına tesadüf ediyor.

Bir gün içinde çeteler ve yerli Hıristiyanlar yüz kişiyi kesmişler.

Rus idaresinde Trabzon müftülüğü etmiş bir Hoca Efendi bana ne kadar dilhıraş vak'alar nakletti.

Şehrin bitişiğinde Kavak Meydanı'nda, Sultani'den az ötede eski bir Ayasofya Camii vardı ki Ruslar orasını ahır yapmış. İşte çeteler birçok Müslümanı oraya kapamışlar ve tatbik etmedikleri kötülük kalmamış; başından, kollarından ve ayaklarından çivilerle diri diri put şeklinde duvara çaktıkları insanlar, kafataslarını sopalarla patlatıp, beyinlerini elleriyle kopardıkları adamlar, gözlerini oyup değneklerini o oyuklarda bıraktıkları mazlumlar..."

Detay içeren bu ifadelere rağmen Üneydin, her şeyi anlatamadığını da itiraf eder ve der ki;

"Ben, Trabzon'da gördüğüm bütün şeyleri size ancak o köylüler gibi yarım yamalak anlatabiliyorum. Sözlerimin ne heyecanı, ne rengi var. Onu, polis müdürünün tahkikatına ait raporları neşredilirse, sinemalar ve fotoğraflar gözünüzün önüne korsa o zaman daha iyi anlayacaksınız."

Trabzon'un Kaybolan Çocukları ve Tonyalı Osman'ın Hikayesi

Trabzon ve civarındaki işgal ve muhacirlik acılarını en iyi tespit edenlerden biri, tarihçi Ahmet Refik (Altınay)'tir. Ahmet Refik Bey, işgal acılarını incelemek üzere Cemal Paşa öncülüğündeki bir heyetle Trabzon'a gelmiştir. Ahmet Refik'in gözlemleri sırasında tespit ettiği acılardan biri de savaş yıllarında kaybolan Müslüman çocuklara aittir. Savaş ve muhacirlikte çok sayıdaki Müslüman çocuk ya ölmüş ya da kaybolarak büyük bir toplumsal drama konu olmuşlardır. Ahmet Refik, incelemeleri sırasında, Gümüşhane/Torul'da rastladığı Tonyalı Osman'ın dramı üzerinden savaş süresince kaybolan Trabzonlu çocuklara dair çok duygu yüklü tasvirler yapmıştır:

"Birkaç ay önce ölüm tehlikesi altında titreyen, Ermeni zulmü ile yürekleri çarpan halk, şimdi de açlık tehlikesine maruz kalmıştı. Bu tehlike daha Trabzon'dan başlıyordu. Trabzon'un orta halli kadınları, yanlarında pejmürde kıyafetli çocukları, ellerinde bıçaklar, nafakalarını temin için Karargahın duvar kenarlarında ot topluyorlardı. Hamsiköyü'ne kadar bütün yollarda aç ve sefil insanlardan başka kimse yoktu."

DEĞİRMENDERE NEREYE AKIYOR ?

Zühtü AKYILDIZ*

Cevabınızı duyar gibiyim: Tabii ki Karadeniz'e...

Oysa Değirmendere de; diğer bütün dereler gibi, dünyaya ve hayata akıyor. Aslında bütün derelerin, hatta her damla suyun hikâyesi aynı: Denize-okyanusa ve dünyaya...

Dolayısıyla bitkiye, böceğe ve insana.

Trabzon'la özdeşleşmiş deremizin tapusu, yatağındaki ve çevresindeki bütün canlılara aittir. Böyle olmakla birlikte; bu büyük değeri sağlıklı olarak geleceğe aktarmak, yöre insanının görevidir şüphesiz. Asırlardır ekmeğimize katık, dilimize deyiş, folklorumuza dalga, ağıtımıza gözyaşı, yolcumuza yoldaş olan o.

Zigana'yı ana rahmi, Karadeniz'i vuslat edinen o.

Bizim dilimiz var, böylece tarif ettik deremizi. Ya diğer canlılar, yani sessiz yığınlar! Onlar nasıl anlatsınlar, derenin sahipleri arasında kendilerinin de olduğunu? Nasıl anlatsınlar, diğerlerinin insan karşısında çaresiz kaldığını?

Sularımızı kullanamadığımız gerekçesiyle kendi kendimizle hafifçe dalga geçtik yıllarca! "Su akar Türk bakar." diye. Aslında doğanın diğer sahipleri bu durumdan hiç de şikâyetçi değillerdi. Üstelik onlar çevrenin insanına da güveniyorlardı. Zira onların kadim kültüründe suyun en kutsal değer olduğunu tarih ortaya koymuyor muydu?

Evet, öyleydi, su en kutsalımızdı. İşte size bir örnek, üstelik güncel; Duka Türkleri, dereler kirlenir endişesiyle su içmek dışında dereleri asla kullanmazlar. Böylesi bir tutum insanlık tarihinin ders alınacak sayfalarında yerini almıştır şüphesiz.

Ama ne yazık ki insanoğlunun yok edici tarafı dereleri keşfetti. "İnsaf ve doğa aklı" terk edildi. Bu acımasız yaklaşım, uzun zamandan beri bölgemiz derelerinin başına felaket bulutları gibi çökmüş durumda.

Artık Değirmendere de, "İnsanlığın doyumsuz değirmeninde nicedir öğütülüyor." Ne canlıları dertlenme, ne gelecek endişesi; hiçbir şey durduramıyor insaf suyu kurumuş olan çarkları. Şimdilerde Değirmendere'nin hikâyesini; HESler, katolar, iş makineleri ve atıklar oluşturuyor. Artık deremiz, nereye aktığını bilmiyor. Sahipleriyse tükenmişlik sendromu yaşıyor.

Değirmendere yok oluşa akıyor, insan dışındaki diğer canlıların gözyaşını yüklenerek. Elbette seyircileri de var! Bizler.

Seyirci kaldık, duymazdan, görmezden geldik, bize dokunmuyorsa dedik...

Ne dilsiz canlıların imdat çığlıklarına, ne ağaçların gözyaşlarına, ne taş ocaklarının feryatlarına aldırık. Aslında uzun zamandan beri böyleydik: "Zararı bize dokunana kadar duymamayı görmemeyi becermek" Ne kadar da "Masum bir kimlik" değil mi? Eyvah demek üzereyiz ki o zaman, ağıt zamanı olacaktır.

Yetkili, yetkisiz kim varsa, tarihimize ve doğamıza sahip çıkmalıyız. Zira coğrafyamız, kaderimiz. Sahip çıkmazsak bilinmeli ki ne söylenecek türkümüz, ne içilecek suyumuz kalır.

*Eğitimci - Yazar

IHLAMUR KOKULU KENT

*İsmail KANSIZ**

Ihlamur kokan kent...
Bahçesinde,
Sokağında,
Parkında,
Meydanında,
Ihlamurlar açtığında...
Bir de esiyorsa hafiften rüzgar,
Ruha üfleyen bir ney misali kokusuyla mest oluyordu insan...

Çocukluğumun geçtiği Hacıkasım Mahallesi'nde iyice bir köşeye sıkıştırılmış camimizin her nasılsa kalmış avlusunda biraz soluklanırken,

Ihlamurların etrafa yaydığı kokunun mahmurluğu ile maziye daldığımda gözümde canlanan geçmişe dair hiçbir şey görememenin burukluğunu yaşadım. Herkes gibi...
Okulum Kurtuluş İlkokulu yoktu mesela,
Ziyabey sahası çoktan beton olmuş,

Kaptığımız gibi pideleri saniye geçirmeden eve yetiştirip annemizin hazırladığı sofrada güzelim tereyağı ile tatlanan pidelerin piştiği fırın da yoktu.

O mis kokulu tereyağları ve de üzerinde yediğimiz bakır sinilerimiz de...
Tabakhane yokuşundan sırtındaki sepetiyle ağır ağır Yenicuma'ya doğru yollanan,"fakirin karnı fırında doyar" diyerek heybetli cüssesiyle taşıdığı yüke aldırmandan herkese muhabbetle selam veren Kâzım Aga da yoktu.

"Geçen hafta fena yenildik bu hafta rövanşı almamız" diye atletlerimiz üzerine sulu boyayla numara yazıp forma niyetine giyip, krampon niyetine ne bulursak giydiğimiz ayakkabılarla, gözümüzde stadyum kadar büyük sandığımız Hacıkasım'dan Tabakhane'ye doğru inen yolda yan mahallenin takımıyla top oynadığımız arkadaşlar da o sokakta yoktu.

Rahmetli babalarımız da "oğlum nedir ayakkabılarınızın yüzüyle mi yürüyorsunuz" diye sitem edip Mumhane önündeki esnaftan bir dahaki ay başında parası ödenmek üzere alınan ayakkabılar da yoktu...

Arnavut kaldırımlarda eskittiğimiz aslında ayakkabı değil bir devrin izleriymiş meğer... Hele birleşip arkadaşlarla Kemer kaya'da denize girdiğimiz ne deniz ne de sahil hiç yoktu. Aldıkaçtı Yokuşu'nun etrafındaki bahçeli ve de sahiplerine benzer güler yüzlü evleri yitireli de çok olmuştu.

Hacıkasım Hamamı şükür duruyordu.
İyiki de Fatih Sultan Mehmet Trabzon'u fethettiğinde burada yıkanmış...
Yoksa akıbeti ne olurdu bilinmezdi...

Ya Karma Ortaokulu!.. Evden duyulan zil sesi ile koşar adım gittiğimiz parke taşlı yollarını aşındırdığımız mahallemizin okulu, o da yakında tarihe kavuşacakmış derlerdi de inanmazdık. Şimdi yerinde otopark var...

Ya hepimizin çoğu rahmetli olmuş annelerinin Ramazan sahurunda enfes tereyağı ile pişirip sıcak dursun diye mangalın üzerinde beklettiği pilavların mahalleyi saran kokusu...

**Gazeteci - Yazar*

Eğer mevsim Sonbaharsa hava da biraz çiseli ya da hafif yağışlıysa Boztepe'ye doğru ellerinde fenerlerle gecenin bir yarısında giden gençlerin heyecanı, dönüşte de dünyanın en sevimli hayvanlarından olan güzel gözlü bildircinların çantaları kafesleri yetmezmiş gibi pantolonun kemeriyle sıkı sıkı bağladıkları kazaklarının içindeki kıpırdaşmaları...

Ramazanlarda Hocaemice'nin dükkânının önünden ya da Aldıkaçtı Yokuşu'nun başından istersen Karma Ortaokulu'nun bahçesinden Boztepe'den atılan iftar topunu ve toptan çıkan ateşi seyretmenin zevki de yoktu.

Çünkü Boztepe artık görünmüyordu...

Çocukların, duvarından atlayıp "hayırına meyve çalacağı" bahçeler de çoktan tarumar olmuştu. Aslında koca mahallede bir tek meyve ağacı da kalmamıştı.

Kızılı erkekli birlikte önce Tabakhane, sonrasında Zağnos köprüsünü geçip Tekel binasının genizleri yakan tütün kokuları eşliğinde eski fuar alanından Trabzon Lisesi'ne gittiğimiz yılların dostlukları ve okul yolundaki arkadaş sohbetleri de bir çok arkadaşımız da yoktu.

Okul dönüşü olur ya öğrencilik halleri zayıf almışsan bile o samimi arkadaş birlikteliği içinde hüznünü paylaşıp başını öne eğdirmeyen dostluklar da kaybolmuştu.

Ah ihlamur ağacı, sen olduğun yerde kal...

Sakin kaybolma...

Sen kalırsan yine anılar canlanır gözümüzde, seni görünce...

Bir dahaki molaya kadar şimdilik hoşça kal... Belki bir Cuma vaktinde yine anılar canlanır... Canlanır da bir de vızır vızır geçen arabalar anıları da delip geçmeseydi hemen yanı başımızdan...

Ihlamur ağacı, inan senin için de endişeliyim.

Neleri yok etmediler ki anılarımızdan?

DOST İKEN DÜŞMAN OLDUĞUMUZ KARADENİZ

Coşkun ERÜZ*

Avrupa ile Asya arasında fiziki, ekolojik, ekonomik ve kültürel köprü görevi gören, Anadolu'yu kuzeyden saran, sarmalayan, koruyan ve insanlara besin sağlayan, ancak hırçınlığı ve bilinmezliği ile "Kara" adıyla anılan denizdir Karadeniz.

Karadeniz, Antik çağdan günümüze derin ve karanlık suları, hırçın ve kararsız dalgaları, beklenmeyen şiddetli fırtınaları ile insanların keşfetmekte, anlamakta zorlandığı bir denizdir.

İnsanlık, var olduğu günden bugüne, yaşamak için her zaman suya yakın, bol besin temin edilebilen kıyı alanlarını tercih etmiştir.

8-12.000 yıl önce son bulaş Pleistosen, Holosen buzul çağı geçiş döneminde bir tatlı su gölü iken bugün yaşadığımızdan farklı, doğal olarak gerçekleşen küresel ısınma döneminde, eriyen buzullar deniz-okyanus seviyesinin yükselmesine neden olmuştur. Yükselen okyanus sularının Akdeniz'e ve Akdeniz sularının Çanakkale Boğazı'ndan Marmara'ya ve İstanbul Boğazı'nı aşarak Karadeniz'e akması neticesi, bildiğimiz, kıyısında yaşadığımız acı su kaplı Karadeniz'imiz meydana gelmiştir.

90-150 m yükselen göl, deniz suları, göl kıyılarında bulunan antik çağ yaşam alanlarını hızla kaplayarak insanların daha yükseklere, dağlara doğru çıkarak kendilerine yeni yerleşim yerleri bulmalarına neden olmuştur. Avcı toplayıcı olan, karada memeli, kuş vd. hayvanları, akarsu ve denizde balıkları avlayarak yaşayan bu insanlara dair izler, son yapılan arkeolojik yüzey araştırmalarında tespit edilmektedir.

KTÜ Arkeoloji Bölümü tarafından yapılan yüzey araştırmalarında, Trabzon merkezde 5 - 6.000 yıllık bakır mızrak, Düzköy ve Tonya'da 13 - 40.000 yıllık yontma taş aletler tespit edilmiştir. Bu bulgular bize, tarihte Kara, "insan sevmez - Pontos Aexeinos" diye adlandırılan ve 14.Yüzyıl Osmanlı denizciliği ile birlikte Bahri Siyah ya da Kara Deniz olarak adlandırılan Karadeniz'in, binlerce yıldır insanlara barınak, besin sağlayan, her zaman insan seven bir deniz ve bölge olduğunu gösterir.

Karadeniz, sahip olduğu zengin balık ve meyve çeşitleri, ormanlar ve maden yatakları ile antik çağdan günümüze çok sayıda insan topluluğuna, millete geçici ve kalıcı ev sahipliği yapmıştır.

Arkeolojik yüzey araştırmaları ve kazılar, M.Ö. 750'de Yunanlıların, bölgenin doğal zenginliklerinden yararlanmak için bölgeye göç ederek koloniler kurması ve yazılı kayıt tutmaları, bölgenin geçmişini anlamamıza yardımcı olmuştur.

Adı 'kara'dır ancak, kendisine saygı gösteren, yol bilene, yordam bilene her zaman bağrını açmış, onlarca çeşit bol balık ve besin sunmuş, aslında çok cömert ve insan seven bir denizdir Karadeniz.

Her ikisi de Pers-İran kökenli antik adlar olan Ahşene ve Pontos Aexeinos'tan Türkçe Karadeniz'e kadar onlarca farklı adla adlandırılan Karadeniz, tarihsel süreçte kıyılarında geçici ya da kalıcı olarak yaşamış her topluluk ve milleti kucaklamış, beslemiş, insanlara dost bir denizdir.

Karadeniz ile insanların birbirine saygısı ve dostluğu, ne yazık ki son yüzyılda bozuldu. İnsanlara güvenen, her şeyini paylaşan Karadeniz, sorumsuz ve saygısız, kendinden başka hiçbir şeyi umursamaz bir insanın müdahalesi ile kirlenmeye ve doğası tahrip olmaya başladı. İnsanların kentlerde, köylerde ve kırsal alanlarda ürettikleri tüm sıvı ve katı kirleticiler direkt kıyılardan ya da akarsulara atılarak Karadeniz'e boşaltılmaktadır. Karadeniz özellikle son 50 yılda Türkiye, Kafkaslar, Balkanlar ve Orta Avrupa ülkelerinin atık depolama alanına dönüştürülmüştür.

*Doç. Dr., KTÜ Sürmene Deniz Bilimleri Fakültesi

Yıl 2000 olduğunda Karadeniz'in Doğu Karadeniz kıyılarının tamamı için ölüm fermanı verilerek Samsun-Hopa Sahil Yolu inşa edilmeye başlandı. Bu, Karadeniz'e vurulan en son ve en büyük darbe oldu. Samsun-Hopa arasındaki 575 km uzunluğa sahip doğal kıyının ekolojik, sosyal ve kültürel açıdan en değerli alanları olan doğal kumsal ve sığ su alanlarının olduğu 442 km'si kaya dolgu yapılarak sahil yolu inşa edildi.

Trabzon 119 km kıyısının %86'sını kaybetti.

800 bini aşan halkı ve 1.5milyonu bulan turistlerin yüzme için kullanabileceği sadece 7500 metre kumsal kalmıştır.

Karadeniz kıyı ekosistemlerine büyük ve geri dönülemez bir darbe vuruldu. Sadece ekolojik yıkım mı yaşandı Karadeniz'de elbette hayır. Karadeniz, bölge insanının kimliği ve karakterinin belirleyicisidir aynı zamanda. Yok edilen kıyılar, kirletilen deniz, Trabzon başta olmak üzere Doğu Karadeniz insanını denizden kopararak denizle insanları birbirini tanımayan iki yabancı haline getirmiştir.

Kirletilen, kıyıları yok edilen deniz, insanlığa küstürülmüştür. Küsen deniz kendisine boşaltılan kimyasalları, katı atıkları içinde yaşayan ve insanlara besin olan balıklara ve diğer deniz ürünleri bünyesinde bize geri veriyor ve verecek.

Biz insanlar, yok ettiğimiz, kirlettiğimiz denizin gelecek nesillerimizin yaşama alanı, balık ve diğer besinlerimizin kaynağı, insanlığın geleceği olduğunu fark ettiğimizde ne yazık ki çok geç olacak... İnsanların elinde "bahtı kara deniz" olan, deniz değil kendi geleceğimizdir.

TRABZON ve TİYATRO

Elvan Saliha KARAHASAN*

Yazı sanatı okunmak için varken tiyatro sanatı yaşamak, yaşamı anlamlandırmak, ruhu yüceltmek ve farkındalıkların dolduğu bir zihinde bambaşka ufuklar açmak için vardır kanımca.

Öyle ki çok küçük yaşlarda tek gayem olan sahnenin üzerinden aklımı ve bedenimi sarkıtmak fikri şunca zamandan sonra hala ilk günkü gibi kuşkusuz en önemli coşkum, en temel prensibimdir.

Doğru bir hedefe tam bir inançla yürüyenlerin kaçınılmaz başarısından nasibini alan yazgım vesilesi ile doğduğum büyüdüğüm şehrin en nadide kurumlarından olan Trabzon Devlet Tiyatrosu'nda sanat yönetmeni olarak göreve başladığımda yıllarca biriken gelişen ve sanat camiasında karşılık gören deneyimlerimle anlamlı bir yolda yürümeye başladım. Muhteşem bir tarihin varlığıyla koyulduğum bu serüvende Trabzon Devlet Tiyatrosu'nun kulisine saygımızdan giremediğimiz toy vakitlerimizin biricik saygınlığı devam ettirmek, kurumuma doğru ve farklı şekillerde katkıda bulunmak, bu şehrin yetiştirdiği nice kıymetli sanatçılara ve üstün seyircimize en büyük borcumdu. Bu vesile ile 7 Ekim 1987 yılında dönemin Kültür Bakanı Mesut YILMAZ tarafından açılıp, 'Boş Beşik' adlı oyunla perdelerini açan Trabzon Devlet Tiyatrosu için 2018-2019 tiyatro sezonundan itibaren 'Baba, Ben Ödüyorum, Heidi, İkinci El Cinayet, Korkut Ata, İnsan Sesi, Kuzguncuklu Fazilet, Medyum, Oz Büyücüsü, Medyum, Sherlock Holmes'in İntihar Kulübü, Üç Şehzade, Aşk Bir Şey Değildir, Kuyucaklı Yusuf, Yunusla Yürürken, Yaşlı Bir Palyaço Aranıyor, Krem Karamel, Kanlı Nigar, Kaç Tilki Kaç ve Ölüm Tuzağı' gibi unutulmaz oyunların otuz altı yıllık köklü repertuvarımıza dahil olmaları için elimden geleni yaptım.

Elbette ki bu şehrin dinamikleri kıymeti ve vasıfları göz önüne alındığında yeterli olmayacağını düşündüğüm bu çalışmalarımızın yanında şehrin önde gelen kurum ve kuruluşlarıyla birlikte sürdürdüğümüz temaslar sayesinde oldukça hoşnut olduğumuz sonuçlar elde ettik.

Tiyatro sanatının yalnızca sahne ve perde ikilisi arasında icra edilmediğini ve etkilerinin çok daha önemli konuların çözümlerine öncülük edebileceğini bildiğimden dolayı pozitif bir ayrımcılıkla kadın elinin değmesi gereken her yere dokunmaya, değiştirmeye varlık göstermesine gayret ettim.

Bu sayede Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Türk Kadınlar Konseyi Başkanlığı ortaklaşa projesi olan 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü Etkinliğine destek olup, UNESCO tarafından ilan edilen Dede Korkut Yılı'nda "20. Uluslararası Karadeniz Tiyatro Festivali"ne Korkut Ata adlı oyunla başlayarak dünya basınında değerlerimizin duyurulması hususunda üzerimize düşeni yaptık.

Trabzon şehrinin engebeli yapısı ve köylerinin ilçe merkezlerine bile ulaşımında yetersiz olması, öğrencilerin sosyal etkinliklerinin sifıra yakın olması, çocukların Trabzon Devlet Tiyatrosu Haluk Ongan Sahnesine okul sorumlularının gözetimi altında bile gelebilmelerinin neredeyse imkansız olması, şehrin önde gelen kurumlarının öğrencilerin geliş gidişlerinde yeterli destek ve inisiyatifi (fiziki şartların olumsuzlukları ailelerin bu tür gezileri gerekli görmemesi/kabul etmemesi) sağlayamaması 'Orda Bir Köy Var Uzakta' projesinin doğmasına sebep olmuştur. Ne kutlu ne özel bir çalışmaydı, hâlâ çocuklarla buluşmalarımız dün gibi aklımda. O heyecan ve o ilk kez karşılaşma meslek hayatımın en kıymetli anılarından hâlâ.

Yine köy okullarına Haluk Ongan Sahnesine kurduğumuz 'Kitap Kumbarası' vasıtasıyla gönderebildiğimiz kitaplar, birbirini hiç tanımamış çocukların sanat sayesinde birbirleri ile kurdukları saydam iletişimin en güzel haliydi.

Sevgi evleri, şehit ve gazi yakınları, engelli öğrencilerin eğitim aldığı okullar için program dışında oluşturduğumuz özel gösterimlerle hayatın içinden uzaklaşmış ya da uzaklaştırılmış vatandaşlarımıza kucak açmanın gururuyla bugün hâlâ yediden yetmişe 'herkesin tiyatrosu, herkes için tiyatro'yuz.

*Trabzon Devlet Tiyatrosu Müdürü

Çünkü bu şehir yıllardır sanatçısı ve seyircisi ile birbirine kaynamış, birbiriyle kaynaşmış olarak ülkemizin birçok ilinden çok daha fazla sanatçı çok daha fazla seyirci yetiştirmiştir.

Evet yanlış okumadınız; yeteneğin eğitimle yoğrulması sonucunda ortaya çıkan sanatçılık halinin yanında, sanatçıların hizmet ettikleri oyuna katkılarının akabinde de artık daha farklı daha çok anlayan daha çok kavrayan ve hep daha fazlasına ergin bir seyirci de yetiştirmiş olursunuz. Bu amaçla Salı gününden Pazar gününe kadar perdesini hiç kapatmayan sahnemiz yerellekle yetinmeyerek önce Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin davet edildiği bir programı hayata geçirirken artan talep ve istençli seyircisi sayesinde bugün 'Uluslararası Karadeniz Tiyatro Festivali'ne ev sahipliği yapmaktadır. Türk Tiyatrosunun seçkin eserlerini büyük bir ihtiyatla sergilediğimiz sahnemizde dünyanın en büyük tiyatrolarını ve tiyatro kültürüne sahip ülkelerini ağırlamak sorumluluğu elbette kolay olmadı. Fakat bahsi geçen nitelikli seyircilerimiz bu görevde en büyük dayanağımız oldu. Öyle ki Eylül ayından Haziran ayına kadar tüm sezon boyunca bizleri yalnız bırakmayan seyircimiz festivalimizi benimsemiş ve Türkiye'deki ilk Uluslararası Tiyatro Festivaline sahip olan şehirini tüm dünyaya duyurmuştur.

12 yerleşik bölge arasında en ön sıralarda yer alan Trabzon Devlet Tiyatrosu özel tiyatrolara kucak açmış ve her zaman desteklemiştir. Öyle ki zamanın büyük sanatçıları ile yolları kesişen ve mesleki farkındalıklarını bu buluşmalar üzerine inşa eden nice özel tiyatro oyuncuları bugünün tiyatro sanatçılarıdır. Bu bayrak yarışı nesillerdir sürüp giderken o pırl pırl parlayan heyecanlı öğrencilerden biri olarak birlikte olmanın şehre karışmanın, dere tepe demeden sanatı kucaklayıp onu arzu edene taşımanın gücünü, neredeyse doğru dürüst bir yolu bile olmayan köylere tiyatromuzu taşımaktan alıyorum.

Devlet Tiyatrolarının pandemi süresince tiyatronun varlığını sürdürmek için hayata geçirdiği Kamyon Tiyatrosu'na iki sezon boyunca katılmamız ve görevimizi en iyi şekilde icra etmemiz de bu gücün şahikasıdır.

Kortej yürüyüşlerimizde şehrin içini delip geçen bayrakları tutan ellerin, oyun bitince ve karanlık çökünce selama duran sanatçıları alkışlıyor olması aslında anlatılanın ve sahnede yaşananın ne kadar gerçek olduğunun kanıtıdır. Bu gerçekliğin tam ortasından sesleniyor ve tekrar söylüyorum: 'Herkesin tiyatrosu, herkes için tiyatro'yuz.'

TRABZON'DAKİ FENERBAHÇE

Cengiz ÖZKARABEKİR*

Duyanlar, görenler vardır mutlaka. Fakat bir şehir efsanesine dönen ve pek az bilinen bir futbol kulübünün ilginç hikâyesini anlatacağım sizlere.

Trabzon'da bundan tam 63 yıl önce sarı-lacivert renklerle kurulan Fenerbahçe Spor Kulübü'nün hikâyesi.

Bu hikâyenin başrollerinde benim akrabalarım da olduğu için size ilk ağızdan ve film tadında anlatacağım. Koltuklarınıza, minderlerinize iyice yerleşin, bana kulak verin lütfen...

Trabzon merkezde, şehre Giresun yönünden girerken sahilde, o yıllarda Ayasofya Müzesi, şimdilerde cami olarak kullanılan yaklaşık 800 yıllık tarihî bir taş bina vardır. Kilise olarak inşa edilmiştir ilk olarak...

Ben 1971 senesinin mayıs ayında işte bu müzeye neredeyse bitişik olan apartmanlardan birinde doğdum. (Bu binalar 1990'lı yıllarda yıkıldı, alan genişletildi.) Bu tarihî taş yapı o mahalleye ismini vermişti.

Ayasofya Mahallesi olarak bilinen mahallenin sakinleri birbirleriyle akrabalık ilişkileri olan, büyükleri bir zamanlar tütüncülük, çiftçilik yapan insanlardı. 1940'lı ve 50'li yıllarda gerek meşhur Trabzon Lisesi'nin gerekse geleneksel eğitime verilen önemin yansımalarıyla çiftçilik yavaş yavaş azalmaya, okul okuyarak en iyi meslekler seçilmeye başlanmıştır.

Trabzon, özellikle kültür-sanat ve spor kentiydi o yıllarda. Futbol bir tutkuydu ve tarihi İstanbul'daki kadar eskiydi. Kimler kimler çıkmamıştı ki o coğrafyadan.

İşte o yıllarda, Türkiye'de futbol daha mahallî liglerde oynanırken kökenleri 1920'li yılların başına kadar uzanan Trabzon İdmanyurdu ve Trabzon İdmanocağı takımlarında top koşturan ağabeyler İstanbul'un en köklü takımlarına âdeta diz çöktürüyorlardı. Yine de henüz daha Trabzonspor kurulmamışken Fenerbahçe, Beşiktaş ve Galatasaray'ın; Karadeniz'in bu kültür kentinde bıraktığı hoş bir enerji vardı. Özellikle benim de mahallem olan Ayasofya'da 1950'li yıllarda Fenerbahçe tutuluyordu. Hikâye böyle başlıyor...

*Yapımcı - Yönetmen

(Soldan sağa; Süleyman Çakmakçı, Yaşar Aksu, Yaşar Özkarabekir, Mehmet Çakmakçı ve İhsan Sayıl) 1960

Takım 2. Amatör kümede mücadele etmektedir ama mahallelinin maddi gücü yoktur. Kendi aralarında topladıkları paralar bir yere kadar yeter. Herkes kendi imkânlarıyla forma, ayakkabı bulur buluşturur öyle maça çıkardı. Kulüp yöneticileri hem İstanbul'daki Fenerbahçe'ye hem de Ankara'daki Ankaragücü'ne mektup yazmış, forma, şort ve ayakkabı istemiştir ama yanıt bile gelmemiştir. Birkaç yıl böyle gider. Takım fazla başarılı olamasa da kümeden de düşmez. Zaten o yıllarda çıkan bir kanunla şayet basketbol takımı da kurulursa otomatikman kulüp bir alt kümeye düşmezdi. O sebeple futbolcular aynı zamanda basketbol da oynuyorlardı. Yani hem futbol takımı hem de basketbol takımıydılar. Trabzonspor'un başarısının gizemlerinden biri de burada yatar aslında. Trabzon'da hemen her amatör kulüp bu durumda ayakta kalabiliyordu...

Kulübün yöneticileri azimlidir. Ne yapar eder, 1962 yılında spor kanunundaki bir boşluktan da faydalanaarak kulübün ismini değiştirirler. Fenerbahçe Spor Kulübü'dür artık. Ancak başarı yine gelmez. Takım şampiyon olamasa da zaman zaman şampiyonu devirir ve adından söz ettirir. İşte böyle zamanlarda futbolculara ancak pastanede pasta ısmarlanırdı.

Parasızlığın gözü kör olsun. Her şeye rağmen 1970'li, 80'li yıllarda kulüpten çıkan bazı futbolcular 1. Lig takımlarında oynadı. Bu isimlerin başında İbrahim Tok gelir. İbrahim Tok meşhur Trabzonsporlu efsane futbolcu Hüseyin Tok'un ağabeyidir. Trabzon Fenerbahçe'de oynarken dikkat çekmiş 1978 yılında İstanbul Fenerbahçe'ye transfer olmuştur. Bu transferden gelen 40 bin lira ile de Sait Ağabeyin küçük dükkânı alınır ve kahvehane açılarak kulüp lokali yapılır. O yıllarda antrenmanın karşılığı dağda bayırda, Beşirli sahilde koşmaktı sadece. Ayasofya'dan, Fenerbahçe Spor Kulübü'nden çıkarak başarılı olan başka futbolcular da vardır. Örneğin Turgut Görgün Trabzonspor'da, Arif Abanoz da önce Trabzonspor'da sonra da Bursaspor'da top koşturmuştur.

Her şeye rağmen maddi imkansızlıklar başarının önüne set olmuştur maalesef. Kulübün başkanları sadece mahalleden çıkar ve kendi ceplerinden destek sağlıyorlardı. Mahalleli de ara sıra elini cebine atar yardımcı olurdu.

Antrenör de mahalledendi. Örneğin Trabzon'un futboluyla bir zamanlar göz kamaştıran usta isim Kenan Aksu takıma antrenörlük yapıyordu boş zamanlarında. Ticaretle uğraşan bir antrenör düşünün...

Benim de yakın akrabam olan Erol Özkarabekir uzun yıllar başkanlık yaptı kulübe. Geçtiğimiz yıllarda rahmetli olan Erol Özkarabekir'e buradan gökyüzüne doğru bir selam gönderelim. Herkesin sevdiği saydığı bir isimdi Erol Ağabeyimiz...

Kısaca Ayasofya Mahallesi'nden çıkan Fenerbahçe Spor Kulübü sessiz sedasız, pek belli etmeden, başarılı da olamadan Türk spor tarihine imzasını atmıştır. 1980'li yıllarda İstanbul'dan Fenerbahçe Kulübü'nden eski forma, şort, ayakkabı gibi malzemelerin Ayasofya Mahallesi'ne gönderildiği rivayet edilir. Bunu söyleyen pek çok insan var mahallede. Fakat bu gerçek olsa bile kulüp şampiyon olamamış ve bir üst kademeye çıkamamıştır. 1990'lı ve 2000'li yıllarda ise Trabzonspor ile Fenerbahçe arasında yaşanan husumet arasında kalmıştır kulüp. Buna rağmen varlığını her şeye rağmen sürdürmeye gayret etmiş, kıt kanaat ayakta durabilmiş, maçlara çıkabilmiştir. Ve sonunda maddi imkansızlıklara boyun eğerek, 3 Temmuz sürecinin de etkisiyle 2011 yılında Futbol Federasyonu'na dilekçe vererek kendini feshetmiştir kulüp. Son kulüp başkanı yine mahalleden Engin Değirmenci'dir...

İçinde biraz mizah, biraz tarih ve çokça spor kültürü barındırsa da Trabzon'un Ayasofya Mahallesi'nden çıkan sarı lacivertli renklerin hazin öyküsüdür anlattığımız. Samimiyetle karışık bizim hikâyemizdir aslında. Dile kolay 63 yıllık bir tarihtir ki pek çok kurum ve kuruluşun çok daha eskidir. Yüzlerce amatör kulübün yer aldığı Trabzon'da önemli bir renktir Fenerbahçe Spor Kulübü. Kabul etsek de etmesek de bu topraklarda birbirimize söyleyemediğimiz, itiraf edemediğimiz duygularımızdır. Bir başka yönüyle de memleketin film gibi hikâyesidir. Kim bilir, Ayasofyalı bir yönetmen olarak bunu yapmak bir gün bana düşer...

Sevgiyle, samimiyetle...

Ayasofya Fenerbahçeli Futbolcular bir maç sırasında.
Soldan ikinci Ahmet Özkarakabekir (Dört Duvar Ahmet) 1959

Ayasofya Fenerbahçe Futbol Takımı
Futbolcuları Avni Aker Stadında. 1960'lı yıllar.

Ahmet ÖZKARABEKİR
(Dört Duvar Ahmet) 1959

Ayasofya Fenerbahçe Mısır Tarlası Yanındaki Boş
Arazide İdmanda, (Soldan İkinci Başkan Erol Özkarakabekir)
1970'li yılların sonu.

Ayasofya Fenerbahçe Spor Kulübü Futbol Takımı. 1980'li yıllar.

Ayasofya Fenerbahçe Spor Kulübü Yöneticileri Bir Eğlencede.
1980'li yıllar.

TARİHİ BOYUTU İLE BİLİNMEYEN ŞANA

Yücel DURSUN*

Son yıllarda Trabzon şehri doğuya doğru hızlı bir gelişme kaydetti. Bir zamanlar kadim şehrin Çömlekçi Mahallesiyle son bulan sınırı böylece modern Yomra kasabasına kadar ulaştı. Öte yandan nüfus artışı, teknolojik gelişmeler ve yeni ihtiyaçlar şehrin yayıldığı bu gibi kırsal bölgelerde hızlı bir dönüşüm süreci başlattı. Söz konusu dönüşümün çarpıcı bir şekilde yaşandığı yerlerden birisi de bugün Şana adıyla bilinen bölgedir. Öyle ki böylesi bir dönüşüm neticesinde şimdilerde bölgedeki lüks oteller, alışveriş merkezleri ve çok katlı konutların oluşturduğu manzarayla zamanında karasabanlarla kolanların sürdüğü karpuz tarlalarının varlığı büyük bir tezat meydana getiriyor. Bu yönüyle kısa bir süre zarfında gerçekleşen dönüşüm süreci bölgeye has mimari yapı, yerel tarım kültürü ve daha pek çok unsurun unutulmasına sebebiyet vermektedir. Bununla beraber asırlarca kırsal hüviyetini koruyan bölgenin art alanıyla tarih çalışmalarına imkân tanıyor oluşu geçmişe yeni kapılar aralamaktadır. Dolayısıyla Şana ve yakın çevresinin özel tarihçesi yalnızca bölgenin değil, benzer yörelerin geçmişinin anlaşılmasına yönelik bir adım olarak kabul edilebilir.

Aşağıda ana hatlarıyla bölgenin özel tarihçesine dair bir takım tanıtıcı bilgiler verilerek yoğun bir şehirleşmenin hızla tükettiği geçmişin izleri belirlenmeye çalışılmıştır.

“Şana” adını taşıyan yerleşmelerin tarihine geçmeden önce hemen her bölge için ciddi bir kafa karışıklığına neden olan yer adları hususuna değinmek yerinde olacaktır. Bu çerçevede ilk olarak mevcut tarihi kaynakların “Şana” sözcüğünün anlamı, kökeni ve ortaya çıkışı hakkında aydınlatıcı olmadığı belirtilmesi gerekmektedir. Ayrıca Şana adının kayıtlı bulunduğu, bilinen en erken tarihli kaynak 1432 gibi oldukça geç bir döneme aittir. Dolayısıyla “Şana”nın anlamı herhangi bir tarihi kaynaktan hareket edilmeden kelimenin doğrudan karşılığının bulunduğu dillerde aranmakta, sözcüğün ağırlıklı olarak Arapça ya da Lazca olduğu öne sürülmektedir. Ancak ilgili yazıda yer bulan bu iddialar - örneğin Şana’nın Lazca “neşe/mutluluk” ve “mutluluk tanrıçası” anlamlarına geldiğinin düşünülmesi gibi- henüz arkeolojik veriler ve tarihi kaynaklarla desteklenmemektedir.

Tarihi süreçte “Şana” sözcüğüne mevki ve köy adı olarak rastlanılır. Bir mevkii adı olarak sözcük Kovata Burnu’yla Şana Deresi arasındaki kıyı düzlüğüne ismini vermiştir. Günümüzde bölgenin Zil Deresi’nin batısında kalan dar kısmı Trabzon’a bağlı Yalincak- eski adı Komera- mahallesinin bir parçası iken diğer kısmı ise Yomra’ya bağlı Kaşüstü –eski adı Kuhla- mahallesinin sahil kısmını oluşturur. Bununla beraber yine aynı adla anılan farklı köyler daha bulunmaktadır. Tarihi olarak bu köyler Büyük Şana/Şana-i Kebir ve Küçük Şana/Şana-i Sagir isimlerini taşırlar. Ayrıca söz konusu köylerin yer aldığı vadilerle derelerin adları da Büyük Şana ve Küçük Şana ya da Güşana şeklinde yine Şana’dır. Yukarıda da belirtildiği üzere mevkii adı olan Şana, Şana Deresi’ne bitişik olsa da farklı bir yerleşimin Kaşüstü (Kuhla) mahallesinin sınırları içerisinde yer almakta, bu yönüyle Büyük ve Küçük Şana adlı köylerden ayrılmaktadır.

Her ne kadar tarihi bir yer adı olsa da erken tarihli Osmanlı kaynaklarında Şana mevkii hatta bütün Kaşüstü (Kuhla) mahallesiyle Küçük Şana adlı köylerin Kovata adı altında kayıtlı olduğu görülmektedir. Günümüzde ahali arasında Şana mevkii için kısmen kullanılan bu isim Kovata Burnu ile Kovata Limanı’nın da tarihi adıdır. Bu şekilde bilhassa vergilendirme tabanlı XV-XVII. asırlara ait Osmanlı kaynaklarında “Kuhla-i Kovata , Hisse-i Karye-i Kovata nam-ı diğer Kuhla, Hisse-i Karye-i Kovata nam-ı diğer Küçük Şana, Karye-i Kovata nam-ı diğer Şana” isimlerini görmek mümkündür. Büyük Şana adlı yerleşimlerin bir kısmı ise 1461 yılını takip eden süreçten XVII. asrın başlarına kadar aynı vadinin daha üst kesiminde yer alan ve adı Samaruksa olan köylerle ilişkilendirilmiştir. Bu nedenden ötürü aynı süreçte Büyük Şana’nın önemli bir kısmının Maçka nahiyesine bağlandığı, XVII. asrın başlarında tekrar tarihi Yomra nahiyesinin sınırları içerisine dâhil edildiği görülmektedir.

*Dr.

Kovata Limanından farklı bölgelere gönderilen fındık Şana adlı kıyı düzlüğünün art alanından büyük oranda Şana adlı köyler ve Kaşüstü civarından sağlanmaktaydı. Başka bir ifadeyle bu değerli ticari meta bölgenin yerli ürünü idi. Nitekim 1486 tarihli Trabzon Sancağı tapu-tahrir defteri Kovata yani Şana ve yakın çevresinde Osmanlılardan önce de mevcut olduğu anlaşılan pek çok fındık bahçesine işaret etmektedir. Hatta aynı bölgede bir "hasa fındık bahçesi" de bulunmaktaydı . Bu fındıklıklar bölgede fındığa dayalı tarım kültürünün ne kadar derin kökleri olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Daha da dikkat çeken bir konu ise bölge fındığının Şana adıyla anılan özel bir çeşit olarak tanımlanmasıdır. Zira XVII. asırda Evliya Çelebi Şana fındığının meşhur olduğuna ve bölgedeki yoğun fındıklıklara değinmiştir. XIX. asırda bu kez Minas Bijişkyan, Şana ve civarında yetiştirilen fındığın ününe atıfta bulunmaktadır. Şimdilik Şana fındığının bilinen bir fındık çeşidi ya da ayrı bir çeşit fındık olup olmadığı hususunda bir bilgi yoktur. Günümüzde bölge köylüsünün ana geçim kaynağı hala fındık tarımı olmasına rağmen bugün değil de geçmişte Şana fındığının ününün bilinmesi ve bu tarihi gerçeğin unutulması ilginç bir tezat meydana getirmektedir.

Şana ve civarında XXI. asır itibariyle tarımı ya da yetiştiriciliği tamamen unutulmuş pek çok ürün daha bulunmaktadır. Bağcılık bu hususta en başta gelen unsurdur. XIX. asra kadar bağcılığın bölge köylüsünün en önemli geçim kaynaklarından biri olduğu görülmektedir. Şana adlı bütün kırsal yerleşimlerde bu anlamda yerel asma çeşitleriyle bağcılık yapılmakta, devşirilen yöre tabiriyle "döşürülen" üzümler şirahanelerde ezilerek üzüm şirasına dönüştürülmekteydi. Yine bölgede hasa bağlarının bulunduğu gözlemlenmektedir . Örneğin 1554 yılında Şana mevkii yakınlarında 440 adet asmadan oluşan bir hasa bağı mevcuttu.

Diğer bir husus ise zeytinyağı üretimidir. Özellikle Şana mevkii ve yakın çevresinde bulunan büyük çaplı zeytinlikler bu yönüyle ön plana çıkmaktaydı.

Yine farklı bir ürün olan ceviz yetiştiriciliğinin de neredeyse bütünüyle bölge halkının hafızasından silindiği söylenebilir. Hâlbuki XVII. asırda bölgede hasadın ardından elde edilen cevizin öğütüldüğü koz ya da ceviz değirmeni denilen özel değirmenler dahi bulunmaktaydı .

Son olarak Şana'da geçmişte vazgeçilmez öneme haiz bazı tarım ürünleriyle bölgeyi karakterize eden bir takım unsurlara değinilebilir. İki çeşit buğday (hınta ve kapluca), arpa ve darı tarımı bu gibi ürünlerin akla ilk gelenleridir. Zira mısırın XVI. asrın ortalarından itibaren yaygınlaşmaya başlamasından önce ve devamında asırlarca tahıl tarımının ana bileşenleri söz konusu tarım ürünleriydi. Öte yandan bölge ahâlisinin XX. asrın ortalarında dahi buğday ve arpa ektikleri bilinmektedir. Bilhassa bölgenin yerlisi yaşlılar kendi buğday tohumları bulunduğunu belirtmekte, daha sonra erken çıkan hükümet buğdayının yaygınlaştığını söylemektedirler. Bu süreçte eğimi düşük tarlaların karasabanla sürüldüğünü de eklemektedirler.

İstisnai bir şekilde karpuz tarımının bölgede hâlâ varlığını sürdürmesi ise geleneksel tarım kültürünün günümüze bir yansıması olarak telakki edilebilir. Nitekim 1486 tarihli bir kayıt Kovata'da kavun tarımı yapıldığını ve bu üretim alanının vergilendirildiğini göstermektedir .

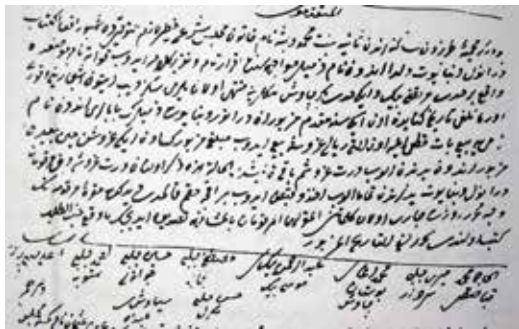
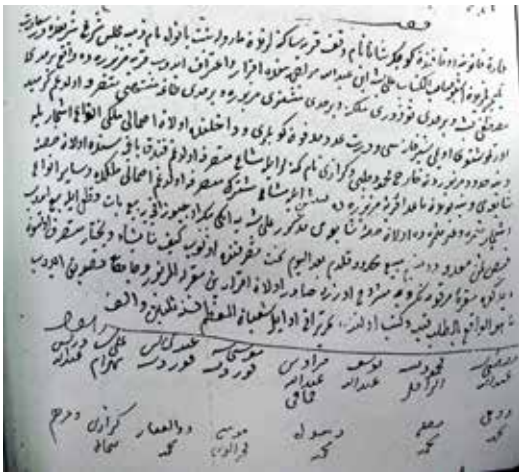
Bu yerel tarımsal üretimi bölge halkının asırlarca küçük ölçekli hayvancılıkla tamamladığı da atlanılmaması gereken bir ayrıntıdır.

XVI. asırda Şana ve civarında arıcılık ve bal üretimi yapıldığı belirlenmiştir . 1877 senesinde ise Şana köyünde (büyük ve küçük ayrımı yapılmadan) 2 katır, 13 kısırak, 4 eşek, 12 at, 500 inek, 80 öküz, 369 keçi ve 1040 adet de koyun bulunmaktaydı . Bir kıyı ovası olan Kovata yani Şana mevkiinin devlete ait hayvanlar için ayrılmış hasa çayırı mevcut bir bölge olduğu da dikkat çekmektedir.

Hayvan yetiştiriciliği anlamında farklı bir uğraş ve uzmanlık alanı olması nedeniyle XVI. asırda Şana'da özel statülü doğan/şahin yetiştiricilerinin bulunduğu da belirtilebilir .

Herhalde Şana'yı bölgesinde özel kılan hususlardan biri de Şana köyündeki Ayazma Suyu'dur ve bu suyun XVII. asırda dahi önem arz ettiği anlaşılmaktadır. Son dönemde Ayazma suyunun şişelenerek Trabzon ve İstanbul'a hatta Avrupa'ya gönderildiği görülmektedir.

Kuşkusuz Şana adını taşıyan yerleşmelerin ne tanık olduğu tarihi gelişmeler ne de geleneksel tarım kültürüyle bölgeyi diğer yörelerden farklı kılan özellikler yukarıda değinilenlerle sınırlıdır. Ancak oldukça kısa hacimli bu çalışmada söz konusu unsurların hepsini irdeleyebilmek mümkün değildir. Yine de ele alınan hususlar; Şana fındığı, bağcılık, zeytinyağı üretimi, vakıf statüsü gibi örneklerde görüldüğü üzere bölgenin geçmişine dair günümüzde unutulmuş pek çok ayrıntıyı ortaya koymaktadır. Ayrıca bahsi geçen konular bölgenin ne denli büyük bir dönüşüm geçirdiğini gözler önüne sermektedir. Hele ki Şana kıyı düzlüğünde devasa karpuz tarlalarını çok sayıda öküzün çektiği kotaların sürdüğüne bizatihi yöre halkını inandırmanın güçlüğü bu dönüşümün yalnızca coğrafyada değil zihinlerde de karşılık bulunduğunu göstermesi bakımından son derece çarpıcıdır. Buradan hareketle bu kısa çalışmanın bölge üzerine eğilen yeni bilimsel çalışmalara katkı sağlaması umulmaktadır. Bu yönde atılacak her adım Şana kadar kadim Trabzon şehrinin çevreleyen bütün kırsal bölgelerin geçmişinin daha iyi anlaşılmasında etkili olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR
 Arşiv Kaynakları
 Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)
 Tahrir Defterleri (TD)
 Nr. 288.
 Maliyeden Müdevver Defterler (MAD)
 Nr. 828.
 Kâmil Kepeci Tasnifi (KK)
 Nr. 2555.
 Kuyûd-ı Kadime Arşivi (TK. KKA)
 Tahrir Defterleri (TD)
 Nr. 29.
 Trabzon Şer'iyye Sicilleri (TŞS)
 Nr. 1819, 1821-72, 1821-137, 1822, 1823, 1824, 1826, 1828, 1830, 1832, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1842, 1843, 1849, 1851, 1853.
 Diğer Kaynaklar
 Bişgişkyan, P. Minas (1998), Pontos Tarihi Tarihini Horona Durduğu Yer Karadeniz, (Çev: Hrand D. Andreasyan), İstanbul: Çiğvizizıları.
 Bryer, Anthony ve Winfield, David (1985), The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos, 1, Washington: Dumbarton Oaks.
 Dursun, Yücel (2015), Trabzon Eyaleti'nde Kırsal Yerleşim: Yomra Nahiyesi Örneği (1461-1682), (Doktora Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
 Evliyâ Celâbi b. Dervîş Mehmed Zillî (1998), Evliyâ Celâbi Seyahatnamesi, Zekeriyâ Kurşun ve diğerleri (Haz.), 2. Kitap, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
 Karagöz, İlyas (2006), Grek, Bizans ve Eski Türk Kaynaklarına Göre Trabzon Yarı Adaları (Köken ve Anlamlar), Trabzon: Derya Kitabevi.
 Şâkir Şevket (2013), Trabzon Tarihi, İsmail Hacifettahoğlu (Haz.), İstanbul: Kurtuba Kitap.
 Trabzon Vilayeti Salnamesi, TVS, 1877 (1294), TVS, 1878 (1295), 1892 (1309), TVS 1894 (1311), TVS 1896 (1313), TVS 1888 (1305), TVS 1903 (1321), TVS 1904 (1322), Kudret Emiroğlu (Haz.), Ankara: (1995-2008).

Sanma ki unuttuk seni
Adın adımızın önünde yazılı
Adın adımızdır
Çıkmayan dövme
Adın yüreğimize kazılı

29 EKİM
CUMHURİYET BAYRAMI
Kutlu Olsun

EDEBİYAT

*Bir taraf dağ
Bir taraf deniz
Ortasında biz
Biz dağ aslanları
Denizkızları
Biz denize benzeriz*

GÖZE

Armağan ÖZTÜRK*

Dik fındıklıktan aşağı doğru 'koş' komutu alan çocuklar, göz göze geldiler. Bu, en iyi çıkışı yapabilmek için kulvardakilere atılan son yıldırma bakışıydı. En köşedekinin yılması için zaten tüm şartlar hazır. Yokuş aşağı koşamazdı. Üstelik de 'tokyo' terlikle mümkün değil gibi görünüyordu. Böyle aciz zamanlarda 'onların bilmediği bir çözüm olmalı' diye düşünür, harekete geçerdi. Ancak bu sabah 'sabah kırağısı'nın da çökmüş olması daha da zor bir boyuttu.

Su bidonunun ipini omzuna ve boynuna hızla geçirdi. Karşı taraftaki kalın naylon brandayı çekti aldı. Çıkardığı tokyo terliklerini eline alıp tamamen ters ve düz istikamete doğru koşmaya başladı... Arkasından seslendiler.

- Heeyy nereye?... nooldii?..!

Şaşkınlıkları geçmeden, evdekilere koşup anlattılar. Evdekiler de anlam veremedi. Endişelenmediler, öğrenmek için dönüşünü beklemeyi tercih ettiler.

'ŞANA'...

Yaradan'ın cennet köşelerinden birisi. Denizin uysallaştığı koy. Akarsuların arttığı vadiler. Toprağın kokusunun başkalaştığı, kızılağaçların çoğaldığı dereler. Güneşin farklı parladığı yer. Sahilde 'ŞANA' ne kadar düz ise yükseldikçe o kadar eğimli. Arazinin ve iklim şartlarının bu şekli, yaşam koşullarına da aynı şekilde sirayet etmiştir. Kılık kıyafet, yeme içme, çalışma hayatı, insanların eğlence anlayışı tamamen farklı yapıya sahiptir. Yani elli yüz yıl öncesi "Şanalıyım" diyebilen, bu küçük topluluğun ve bu küçük yerin güzel tezatlığıdır yaşanan.

Aradaki uzaklık, birkaç kilometreden ibaret olsa da!..

Hikâyenin çocuğu, bildiği göze suyunun hizasına kadar dar patika yoldan koşabildiği kadar koştu. Tahmini doğrultuda, kalın naylon brandasını çıkarıp üstüne oturdu. Korkuyu o anda hiç mi hiç hissetmiyordu. Kendini, sıkıca tuttuğu naylonla eğime bırakıverdi. Yavaş yavaş derken, kalbi hızlanmaya başladı. Artık durması mümkün değildi. Kendine yön vermeye çalışıyordu. Bir fındık ocağına sırtı bir parça vurdu. "Acımadı" dedi, içinden. Sonra aklına, iki yıl önce "seni ŞANA'ya götüreceğim" dediklerinde düşündükleri geldi.

ŞANA, kendi yaşıtı güzel bir kız ismi gibi. Hayal etti... Süslü bir okul arkadaşı. Ya da kopamadığı, hırçın, kavgacı, erkek traşlı kız... o vakit çok heyecanlanmıştı. İçinden yine tekrarladı.

- Gözeye önce ben varmalıyım...

Sonuç; mükafatlı değildi. Sadece "yaa!.. sen nasıl başardın?" cümlesinin sevinciydi. İkinci fındık ocağının alçaklığını kestiremedi. Alnını dallar sıyırdı. Hızı artarak devam ediyordu. En son bir kaya gördü. Artık durmak mümkün değildi. Kayadan yükseldi, gözenin çamuruna hızla gömüldü. Hareketsiz vücudundaki sızıların şiddetini dinledi. Kendi kendine,

"Yaa!. Hiçbir şeyim yok... Devam edebilirim" diye tekrarladı.

Koşar adımlarla, taşlardan sıçrayarak, ikinci kez geldiği gözeye yaklaştı. Çamurla sıvanmış, tutturulmuş tomara yaprağının zarafetine, çocuk kimliğiyle hayran kaldı.

*Eğitimci - Yazar

ÖLÜM YOLU

İmdat YILMAZ*

Seferberlik ilan edilmiş, muhacirlik yılları gelip çatmış, artık halkın daha güvenli bölgelere intikal etmesi gerekiyordu. Yıllarca beraber yaşayan insanlar birbirine düşman olmuş. En önemlisi güven kaybolmuştu. Nüfus kâğıdının olmadığı zamanlar artık her gün birileri kaybolmaya başlamış, yaşanılan köy artık terk edilesi olmuştu. Birkaç sülale bir olup, Anadolu'nun daha güvenli bölgelerine doğru yola çıkmışlardı.

Büyüklerimizin o yolculuk yaptıkları izleri aramak da bana düştü.

İki günlük çıkınımı sırt çantama koyup yola koyuldum. Kangel virajlarını, arkamda dost bildiğim düşmanlar varmış edasıyla hızlı adımlarla çıktım. Gün ağarmak üzereydi. Kuş sesleri uzaktan gelen köpek havlamalarını bastıradersen eski at yolu üzerindeki çamurlu sular hayat suyu görüntüsü veriyordu. Eski patika yer yer taş kaplanmış, su birikintileri oluşmasını diye de akar verilmişti. Şimdilerde teknoloji bile bu kadarını düşünememiş doğrusu.

Sabah ezanından beri yürüyordum, yolumun uzun ve meşakkatli olduğunun bilincindeydim ama başlangıç noktasından beri dik bir dağı tırmanıyordum. Çağlı Hanlarına yaklaşmış ve yorulmuştum. Horozların ötmesinden şenlik bir yere geldiğimi anlamıştım. Han sahipleri daha dükkanlarını açmamıştı. Sadece fırının bacası tütüyordu. Ama fırının evin içerisinde olduğunu bildiğimden kapıyı çalma cesaretim yoktu. Bir de siz, köpeklerin beni karşılamasını göreceksiniz, gülersiniz ağlanacak halime, bu kadar sevildiğimi bilmiyordum. Kudurasınız inşallah it soyları...

Sabah yemek işini Üç Pınar'a bırakmıştım. Kahvaltı demiyorum çünkü kavurmalı yumurta olsa olsa yemek olur. Az kalmıştı, varmak üzere idim. İsmail Abimin bacasının dumanı görünmüş, pide kokusu burnumda tütüyordu. Yolun üzerinde atmacalar ilk rızıklarını kendi yasalarına göre paylaşırken yanlarından geçtim, fark etmediler bile. Konu ekmek olsa da güvenliği elden bırakmamak gerek. Üç Pınar Hanı'ndan içeri girdim, soba yanıyor, postun üzerinde uzanmış bir amca belini ısıtmakla meşgul. Hemen fırına daldım, pide sıcak kavurma üzerine iki yumurta, onun üstüne de... Bir su bardağı çay neyine yetmez?

Güzel bir yemek faslından sonra matarama sıcak su doldurup Ziganoy Yaylası tarafına Kuşul'u hedef alıp yola vurdum. Sırt çantam artık bana yük bile gelmiyordu. Sırtımda iz yaptı meret benden biri gibi 'kaplı gurbağa' oldum sankim... Mildere aşağıda kalmıştı. Anlatılanlar aklıma gelince kendime kızmıyor da değilim. Kanepede oturup kahve içmek varken senin neyine ecdadının muhacirlik izi?!

Her gafulun dibinden ayı çıkacak diye bekliyorum. Çıkarsa da kurtulsam.

Uzaktan da olsa Kuşul Manastırı görünmüştü. Heybetli, daha önce gitmememe rağmen manastır olduğunu anladım. Artık ilk hedef görüldüğüne göre kahveyi hak etmiştim, kendimi ödüllendirmeliydim.

Maçka'da gezdiğim manastırların en güzeli ve heybetlisi...

Rivayete göre Ortodoks âleminin din okulu olarak hizmet vermiş.

Sırt çantamı çıkarıp çadırımı kurdum, dinlenmek şart olmuştu.

Uyuyakalmışım, ikindi yaklaşmış, güneş uzun gölgeler bırakmaya başlamıştı. Kahve için sıcak suyu mataramdan doldurup aceleyle içip gitmem gerekiyordu. Yoksa geceyi bilinmeyen ve benim de bilmediğim bir yerde geçirmek zorunda kalabilirdim.

Bir süre sonra bir tepe bitmiş, vadinin ortasında bir dere kenarındaydım artık. Balık çiftliği olması benim gülümsememe sebep oldu, anlaşıldı gene pulli pulli baluklar. Sağ olsunlar, ilgilendiler.

*Gezi Yazarı

Balık buğulama pişmiş, içecek olarak da mora şerbeti... Daha ne olsun? Açık ateş, çadır, kahve... Sabahın ilk ışıkları ile uyandım. Köylerden gelen ezan sesleri, ormanın doğal sesleri arasında kahvemizi hazırlayıp kahvaltı yapmadan, ne de olsa akşamın ağır yemeği bana yetmişti. Çadırı toplayıp, "kara ormanlar" ismini verdiğim bölgeden Pilav Dağı sırtlarına gitmeyi hedefliyordum. Sonradan adının Gelincik Düzü olduğunu öğrendiğim açık alana vardım.

Maçkalı annemin bahsettiği uzun çam ağaçları arasında yürümeye başlamıştım. Sanki annem beni izliyor gibiydi. Ara sıra arkama dönüp bakıyordum, keşke ama nerdeeee?! Lagana'ya inip oradan Livera'ya üsten inmem gerekiyordu. Tırpan sesleri arasında Livera'ya indim. Çok yorulmuş, o zamanki muhacirlerin fındıklıklardan çıkışını hayal etmişim.

Muhacirliği yaşayanlara Allah rahmet etsin, bu uğurda vatanına dönemeyenlere de mükâfatını Rab'bim versin.

Foto: Varol UZLU

162 yolcunun, 120'sinin el bagajlarında veya çantalarında kitap bulunmaktaydı.

Ve bu kitaplardan 16'sı, Prag doğumlu ünlü romancı Franz Kafka'ya aitti. Görevliler, adını Çekya (Eski Çekoslavakya) diye değiştiren bu ülkede, 1883'te dünyaya gelip, Almanya'da yaşayan Yahudi asıllı bu romancının Trabzon'a giden bir uçaktaki yolcular tarafından okunmasına da yine aynı uçakta 120 yolcunun yanında kitap bulunmasına da çok şaşırdıklarını söylerler.

Bu duruma, bir Trabzonlu olarak ben de çok şaşırmış ve de doğrusu inanmamıştım. Her ne kadar Trabzonspor'un eski oyuncusu ve başkanlarından, önceki bakanlardan Faruk Nafiz Özak'ın "Kilometrekareye en fazla ressam düşen şehir" diye haklı övüncüne karşı ben, "Hemşehrilerim çok kitap okur" gibi bir söze biraz temkinli yaklaşıyordum.

O zaman, bu olayın gerçek olup olmadığını bulup çıkarmak ve gerçekse birilerinin de hakkını teslim etmek gerekir diye düşünmüştüm.

Doğrusu ben bu konuyu Facebook'ta www.BagimsizHavacilar.com adlı sitede görmüş ve çok ilgimi çekmişti. Onlar da konuyu Trabzon'da yayınlanan Kuzey Ekspres Gazetesi yazarlarından Turhan Eyüboğlu'nun yazısından aldıklarını bana söylemişlerdi. Önce, gazetenin kurucusu ve sahibi olan arkadaşım Hasan Kurt'u arayarak, "Bu uçaktaki yolcuların bavullarında bu kadar çok kitap olmasını sen normal görüyor musun" diye sormuştum. Olurla, olmaz arası bir çekimser ifadeyle vedalaşıp, ardından yazının sahibi Turhan Eyüboğlu'nu arayıp bulmuştum. O da "Ben gözlerimle görmedim. Orada görevli olan sigortacı arkadaşlara inanıp, yazdım" demişti.

Ben, o zaman yazıyı sosyal medyada hesaplarıma koyunca birçok beğeni gelmişti. Fakat olayı doğrulayan önemli bir mesajı LinkedIn hesabımdan, Pegasus Havayolları Genel Müdür Yardımcısı değerli arkadaşım Boğaç Uğurluteğin vererek şöyle yazmıştı; "Teyid ediyorum, bizzat şahit oldum. Hem çok şaşırdım, hem de çok mutlu oldum".

Bu sözler benim için senet gibiydi.

Artık kesin olarak diyebilirim ki Trabzon uçağındaki Doğu Karadenizli yolcuların 120'si kitapsever, 16'sı da Kafkaseverdi.

Konuya ilgi duyup sosyal medyadan bana yazan Uluslararası Havacılık hukuku uzmanı Yaşar Öztürk ağabeyim (ki kendisi Trabzon Lisesi mezunudur) "Kitapseverlere ve okuma yönünden bazılarının iddiasının aksinin çıkması yönünden güzel bir haber" diyordu. Ancak yolcuların eşyasının açılıp, tespit yapılmasının yasal olmadığını söylerken haklıydı, ancak yolcuların tespit anında orada olduğu bilgisini ben yazmayı ihmal etmiştim.

Tekrar konumuza dönersek, yolcuların hepsi öğrenci veya grup tur yolcusu olsa ve tatile gidiyor olsalar yanlarında birer ikişer kitap bulundurmaları çok normal. Kafka'nın romanlarının bulunması da. Biz bu uçaktaki yolcuların demografik ve kültürel özelliklerini bilmiyoruz. Bunu bilmek bu gerçeği değiştirmez. Ama bu üzerinde derin araştırma yapılabilecek önemli bir konudur.

Bir uçak kazasına sevinmek mümkün değil ama ülkem adına, milletim adına ve de Trabzonlular, Rizeliler, Artvinliler velhasılıkelam tüm Karadenizliler adına bu kaza bir gerçeği ortaya çıkardığı için mutlu oldum dersem lütfen hoş görün ve bana kızmayın sakın.

Kitapların yakıldığı, toplatıldığı, suç unsuru olduğu için saklandığı dönemleri yaşayan bir neslin evlatlarının bu kadar kitapsever olması doğrusu umutlarımızı yeşertiyor.

10 KASIM

Saygı, Özlem, Minnet ve Rahmetle...

SINEMA

TÜRK SINEMASINDA ŞARKI KLİPLERİNE İKİ ÖRNEK

Haluk GÖL*

1962 yılının başlarına kadar Türkiye’de müzik endüstrisini elinde tutan yabancı sermayeli firmaların yanında ilk Türk müzik firmasının kurulması ve müzik yapımlarının yerleşmesi ile sinemacılar ve müzik yapımcıları arasında ortaklıklar kurulur.

Sanat müziği, halk müziği ve Pop müzik sanatçıları, sinema filmlerinde oyunculuk sergilerken bir yandan da star sineması kalıplarında çekilen filmlerde ünlü oyuncular, playback yöntemiyle popüler şarkıları seslendirirler.

Zeki Müren, Nuri Sesigüzel, Erol Büyükburç gibi farklı türlerde yorumlayan şarkıcılar ile birlikte aşağı yukarı müzikle uğraşan her sanatçının en az bir filmi çekilir. Başrolünde ister bir sinema oyuncusu oynasın veya ses sanatçısı sinema oyunculuğuna soyunsun. Her iki sanatçı da genelde şarkının adının verildiği filmde, senaryo gereği, ya sokaktan gelip, sesinin güzelliğiyle sahneye transfer olarak ya da gerçek kimliğiyle karakter oluşturarak şarkıyı seslendirir.

Bazı filmlerde bu şarkıların sayısı iki veya üçe çıkar. 1970’li yıllarda ses sanatçıları Türk Sinemasında star dönemini de bitirirler. Bu şarkıcılar piyasaya yeni çıkacak şarkılarına film çekmeye devam ederler. Bir sinema oyuncusunun şarkıcıyı canlandırdığı film ile bir ses sanatçısının oyunculuk yaptığı iki filmde şarkı video kliplerini inceleyelim.

Aşkın Kanunu

Sadettin Öktenay’ın 1969 yılında bestelediği Aşkın Kanunu şarkısı çok beğenilir. Taksim-Maksim gazinosunda şarkıyı Nesrin Sipahi seslendirirken, Nigar Uluerer, Taşlık Gazinosunda yorumlar. Şarkı dikkat çekince Zeki Müren şarkıyla ilgilenir, kendi yorumuyla şarkıyı ilk kez 1970 yılında İzmir Fuarı Göl Gazinosunda seyirciye, stüdyoya girerek plak kaydına okur. Şarkı tüm ülkede dillerdedir. Yapımcı-yönetmen Muzaffer Arslan şarkıyı, senaryosunu Bülent Oran ile yazdığı 1970 yılı yapımı Arım Balım Peteğim filminde Türkan Şoray’a, Nesrin Sipahi’nin yorumundan playback yaptırır, sahne Maksim gazinosunda çekilir.

Film gişede başarılı olur, Türkan Şoray rahat oyunculuğu ve zarafetiyle sahneye hakimdir, Öktenay’ın Acem Kürdi makamını uygulayarak elde ettiği hoş ritm, akıcı vurgular, yaylı sazların hakimiyeti, klarnet ve davul varyasyonları, hoş sözler ve usta yorumcu Nesrin Sipahi’nin tok, kusursuz ve üst perdeden sesi ile Türkan Şoray’ın cazibesi filme renk katar. Sahnede orkestra, Süheyl Denizci ve arkadaşlarıdır.

Balkondan çekilen görüntülerle sahne başlar. Şarkının ritmine göre boy ve diz planlarla şarkının intro kısmı geçildikten sonra solalarda Türkan Şoray bel plan olarak görüntülenmiştir.

Şoray sahneyi üç farklı saç yapısı ve üç ayrı elbise ile bitirir. Sahne başlarken kontur ışıklar altında saçlar açık ve salınmıştır, üzerinde jorjet kumaşına yumuşak tül ekli, diz altı başlayan, göğüs ve sırtı kapalı gece giysisi vardır. Şoray bu sahnede vücudunu, şarkının girişinde var olan Kürdi Taksime uygun olarak sağ adımla öne uzatıp sol adımını geride tutarak iki koluyla, açık parmaklarını ileriye doğru, göğsünü uzatarak bir sevgiliye uzanırçasına çeyrek eğilir.

Şarkının ilk ritmi başladığında Şoray, saten veya rips olabilecek kumaştan sırt ve göğüs dekolteli elbisesi ile görüntüdedir. Elbisenin eteklerinde serj püsküller görülür. Burgulu gümüş küpeleri, sol elinde dirsek üstünde sağ elinde bilek üstünde görülen beyaz dumanlı kuvars bileklikler vardır. Bu bileklikler, aynı elbiseyle diz plan çekimlerinde yoktur, ayağında çelik çivi topuklu ayakkabıları görülür. Saçları ise belki de Türkan Şoray’ın sayılı bir-iki filminde olduğu gibi alagarson kesimdir.

*Yapımcı - Yönetmen

arım balım petegim

TÜRKAN ŞORAY CÜNEYT ARKIN

Sultan Feride

TÜRKAN ŞORAY - CÜNEYT ARKIN

İLETKİ

İLETKİ

YÖNETMEN: MUZAFFER ARSLAN

İlk şarkı sözünün başladığı solo anında Şoray yüksek kesim, beyaz pantolon ve üstünde çiçek desenleri olan eflatun renkte şifon gömlekle devam eder. Firavun küpeler yüze hakimdir, güzelliğinin ve sevimliliğinin zirvesindedir. Son elbise ise Gilda filminde Rita Hayworth'un giydiği gibi lustrin veya kadife kumaşından bir abiyeye sahnededir. Sağ diz boyu yırtmacı siyah renkte balkon topuklu ayakkabı ayaklarında olarak şarkıya playback yapmaya devam eder. Elbisenin sağ kolu bilek üstünde kaz tüyünden mor kol atkısı, sol elde aynı tüyden şal olarak görülür. Saçların rengi ve yapısı açılmış, insanın aklına "peruk olabilir mi" sorusunu getirir; saçlar ense ile baş üstünde yığılmış bir sert ama özensiz topuz topla ile bırakılmıştır. Kulaklar çıplaktır

Filmin gişe başarısı, "Aşkın Kanunu" şarkısına ilgiyi daha da arttırır. Zeki Müren bestenin ilk kıtasını kuru okuyarak şarkıya başlar. Usta yorumcunun şarkıyı tempolu ve neşeli okumasıyla orkestra yorumcuya yetişmeye çalışır. Kontrbasın vurguları, kanunun çığılığı, kemanların ritmi kovalaması, usta yorumcuya tempoyu daha da hızlandırma fırsatı verir.

Norayr Demirci tonmaisterliğinde yapılan kayıt en akılda kalıcı "Aşkın Kanunu yorumu" olarak hatırlanacaktır.

Dönemin parlayan sesi Emel Sayın, Küçük Çiftlik Gazinosu'nda yorumlar şarkıyı, bestenin Kürdi ritmi, bu yeni yorumda Hüseyini fasıl ile ağır aksaktır, sazlar ağlar, girişten sonra aslına Kürdi makama döner, sazlar neşeli ve varyasyonlu ve ritmler etkileyici yoğun ve yüksektir.

Dönemin diğer bir ünlü yorumcusu da Aşkın Kanun'nu plağa okur. Flamenco zilleri, telleri dolaşılın gitar ve peşinden muhteşem bir orkestrasyon giriş ile şarkı başlar, sanatçının etkili, ahenkli, alt perdeyi, tiz vurguları zorlanmadan okuyan ses tonu ile şarkı şehirlerin, sahillerin, gazinoların, düğün derneklerin değişmez parçası olur. Bu sanatçı Neşe Karaböcek'tir.

Radyo sanatçılarının içinde en önemli isimlerden biri olan Ayla Büyükataman da şarkıyı seslendirir. Orkestrasyonun Odeon Plak arşivinde bulunan Nesrin Sipahi yorumundaki orkestrasyona benzer olması dikkatlerden kaçmaz. Başta şarkıya girişi gitar solo ile başlatmak dışında. Ayla Büyükataman da güçlü gırtlak ve güfte hakimiyeti ile şarkıyı ve sevenlerini keyiflere uçurur.

Yıllar sonra şarkıyı seslendiren birçok sanatçının arasında ulaşabildiğim Muazzez Ersoy yorumunda, şarkının 1970'li yıllardaki makam ve ritm titizliği yerini disko-fantezi-arabesk karışımı bir versiyona bırakmıştır. Muazzez Ersoy'un güçlü sesi ve stüdyo kayıtları arasında kesik saz varyasyonları, ani çıkışlı grup sazları ile bilgisayar programı destekli ritmleri ile yakın dönemin sevilen Aşkın Kanunu yorumları arasında yerini alır.

Sevmek Ne Güzel

Türk Sinemasının duayen yapımcılarından Hürrem Erman'ın yapımcılığında Erman Film prodüksiyonuyla 1977 yılında bir kısmı Kuşadası'nda çekilen bir Orhan Gencebay filmi, Hatasız Kul Olmaz. Yönetmen Osman Fahir Seden, Kuşadası'nda peş peşe filmler çekmiş ve her filmiyle gişede başarıyı yakalamış usta bir yönetmendi.

Kuşadası'nın sayfiye kasabasından beton yığınlarına dönmeye doğru hızla ilerlediği 1970'li yıllar. Şehir merkezi ve yakın çevresinde tarihi ve kültürel açıdan hayli zengin mekanlar arasında, Efes, Priene ve Milet antik kentleri, Meryemana Kilisesi, Kuşadası Rihtımı, uçsuz bucaksız; o zamanlarda bakir olan Pamucak Kumsalı, San Jean Tapınakları, Yedi Uyuyanlar Mağarası, Artemis Tapınağı, Beylikler Dönemi'nden kalan İsabey Camii ve kalesiyle komşu ilçe Selçuk ve Ayasuluğ Ovasında bereketli topraklar. Yönetmen Osman F. Seden, Türk sinemasında belgesel film dilini kullanan ve bunu diğer yönetmenlere de aşıl原因an biridir. Seden'in yönettiği her türden filmde bir belgeci-gözlemci bakış açısını görürsünüz.

Filmin görüntü yönetmeni Cahit Engin'dir. Arri 2b serisi kamerası ve Anjelic 40-250 zum objektifle çekilen planda Orhan Bey, Fatma Girik ve kız çocuğu, Efes kenti kalıntılarında yürürler. Yaz mevsimi olmasına rağmen dönemsel fırtınaların olduğu bir gündür. Bitki örtüsü, giysiler, rüzgarla savrulmaktadır.

Orhan Gencebay, "Bir gülüş bin acıya bedeldir" sözleriyle başladığı şarkının senkron kısmında, yüksek bir tonozun üstüne çıkmış ve başsız bir heykelin yanında bir mermer kaideye dirseğini dayamıştır. Gencebay'a kamera alt açıdan sarsılarak yaklaşır. Orhan Gencebay'ın siyah kumaş pantolonu üstünde turkuvaz rengi andıran yakası dağınık bir tişört vardır. (O yıllarda kostüme filmler dışında sanat yönetmenleri çalıştırılmazdı. Cahit Engin ve asistanlar da oyuncunun karizmasını bozacak dağınık yakayı fark etmemişler.)

Sevgiliye seslenen bir aşk şarkısının görüntülenmesinde erkek, kent kalıntılarının çatısında bir mermer kaideye yaslanmışken, kız da düzayak bir yerde ayakta kalmış bir sütunun yanında baygın bir ifadeyle (Fatma Girik'in akıllara kazınan menekşe gözleri) izler.

O yıllarda gündüz çekimlerinde ışık-gölge kontrastını dengelemek için kullanılması gereken ark ampullü çekim lambaları Türkiye'de yoktur.

Fatma Girik'in giydiği straplez elbise, büyük ihtimalle Kuşadası merkezinde o yıllarda Ök(s)üz Mehmet Paşa Kervansarayını etrafında sıralanan üç-beş turistik dükkandan birinden satın alınmış, keza otantik takı ve kolyeler de rüzgarlı hava nedeniyle Fatma Girik'in yüzüne yansıtılan ve görüntünün parlak olmasını sağlayan güneş ışığını yüze aktaran reflektör kullanılmış.

Yabancı ekiplerde reflektörler, demir ayaklar üzerinde sabitlenerek kullanılır. Türk sinemasında ise o dönemlerde insan gücüyle, elde tutulmaktadır. Reflektörler, 80 santime 130 santim boyundadır. Bir marangozun yaptığı tahta reflektörün iki yüzüne alüminyum folyo kaplanır. Reflektörün rüzgarlı havalarda titremesiyle oyuncuların görüntülerinde ışık oynamaları yapması çekimlerde bir hatadır ama Türk sinemasında her tekrar çekim negatif film maliyeti olacağından bu görüntüler kabul edilir ve seyirciye de içselleştirilmiştir.

Seden, Efes Kütüphanesi portalında bulunan kadın heykeliyle, Fatma Girik'in görüntüleri arasında paralel kurguyla göndermeler yapar. Fatma Girik, "Bir ömür seni bulmakla geçti" sözlerinin duyulduğu planda menekşe gözleriyle tablo pozlarını sürdürür. Fatma Girik, tablo pozlarıyla Orhan Gencebay'a bakarken, Orhan Gencebay, şarkısını uzaklara bakarak seslendirir.

Şarkının ikinci nakarat öncesi kısmının çekimleri Selçuk-Belevi yolu üzerinde Devlet Fidanlığında yapılmış. Aile fidanların arasında sevecen yürürler, Efes antik şehrinden, devlet Fidanlığına, ardından Kuşadası kırsalında Özbaş Çiftliğine geçilir, Aile burada, çiçek tarhları yanında, hasada yaklaşmış mısır koçanları arasında dolaşırlar. Oyuncuların antik kentteki platonik bakışları yerini çarşı-pazar dolaşmalarına benzer yüz ifadelerine bırakır.

"Baksana masmavi gözlerin gibi" sözlerinin geçtiği kısım ise Kuşadası girişinde olan Kısmet Otel'in bulunduğu sırtın altında, deniz kenarında, kayalıklar üstünde çekilmiş, öğleden sonra saatlerinde yapılan bu çekimlerde, Orhan Gencebay denizden başını kaldırıp Fatma Girik'e bakar. Girik denize sırtını dönerek oturmuş halde, Gencebay'a bakışlarını göndermeye devam ederken, Ege Denizinin öğle sonralarında, kesintisiz esen imbat rüzgarıyla kabaran sularından kayalıklara vuran dalgaların serpintileriyle ıslanıyor.

Gencebay güneşe cephe haliyle otururken terlemesi nedeniyle parlayan yüzünde omuz plan bir görüntüyle "Sevmek ve sevilme ne güzel" sözleriyle Hatasız Kul Olmaz filmi içindeki klip sahnesi bitiyor.

24 KASIM

ÖĞRETMENLER GÜNÜ

Kutlu Olsun

PORTRE

Beni görünce Süleyman da meraklandı. Öyle ya tam 15 yıldır tekrarladığı ve kimselerin ne yapıyorsun diye sormadığı bir olayı, yerinde görmek için tanıdığı ve de belki de hiç beklemediği bir kişi onu daldığı rüyadan uyandırmıştı. Geliş sebebimi anlamış olacak ki daha sormadan, artık ne yaptığını insanlar da öğreysin diye bana, ilgi ile dinlediğim, bazen hüzünlendiğim ve bazen de umutlandığım olayın hikâyesini anlatmaya başladı;

“Bundan tam on beş yıl önceydi. Denize yakın babadan kalma fakir bir aile evi sayılabilecek evimin balkonunda otururken, bahçe tarafında, akşamdan atılan balık artıklarını paylaşmak istemeyen martıların çığlıklarını gördüm.

Hayvanlar çok acıkmış olacak ki; bu artıkların hepsine sahip olmak için birbirleriyle kıyasıya mücadele ediyorlardı. Onları büyük bir merak içerisinde seyrederken, birden içimde şimşekler çaktı! Dedim ki; acaba ben bu güzellik abidesi martılar için ne yapabilirim? O an aklıma gelen fikri olgunlaştırmak için evime yaklaşık 3 km mesafedeki balıkhaneye gittim.

Orada tanıdığım balıkçılar vardı. Her gün kilolarca balık kesip müşterilerine sunan insanlardı bunlar. En samimi olduğum birisine yaklaşarak; kestiğiniz balıkların başlarını ve iç organlarını ne yapıyorsunuz diye sordum. İşine yoğunlaşmış arkadaşım, bir taraftan müşteriye bakarken, bir taraftan da bana cevap verip; bunlar ne olur Süleyman ? Elbette ki çöpe atılır. Bir anda içimde sevinç şimşekleri çıkmıştı. Arkadaşıma biraz daha yaklaşıp, bunları her gün gelip ben sizden alıp götürsem olur mu diye sordum ? Biraz alaylı, biraz da gülümseyerek; “neden olmasın, bize de yardımcı olursun Süleyman kardeşim” dedi. Diğer balıkçılar da senin gibi bu artıkları çöpe mi atıyor deyince; elbette ki öyle, başka ne yapabiliriz ki! Büyük bir sevinçle oradaki tanıdık-tanımadık diğer balıkçıları gezdim ve hepsinden de aynı sözleri dinleyip, balık artıklarını alabileceğim vaadiyle oradan hızla ayrıldım.

Adımlarıma adım katıp evime doğru giderken kafamda beliren düşüncemi gerçekleştirmenin zamanının geldiğini anlamıştım. Babadan kalma el arabamı evden alıp, her gün balıkhaneye gelerek, orada kesilen balık başları ile artıklarını alıp, martı sayısının çok olduğunu gözlemlediğim 2 km mesafedeki limana getirecek ve martıları besleyecektim.

İlk hamlemi, balık avlanmasının yasak süresinin sonundaki ilk hafta içinde yaptım. Uzun zamandan beri denizde balık avı yapılmadığı için ilk hafta tezgâhlar dolmuştu. Evden garip bir heyecanla alıp, balıkhaneye kadar sürüp getirdiğim arabamı konuştuğum arkadaşlarımızdan aldığım balık artıkları ile doldurup limana yöneldim. Araba dolu olunca onu hızlı sürmek ne imkânım ve doğrusu ne de takadım vardı. Limana varınca epey yorulduğumu hissettim. Hemen limanın yakınındaki deniz kumsalına yöneldim.

Limana yaklaşan teknelerden kelepir balık avlamak isteyen birkaç avare martının dikkatini çekmiştim. Kendi aralarında nasıl bir haberleşme sistemleri varsa ben anlayamadım ama kısa süre sonra başımın üzerinde turlayan onlarca martı değişik hareketler yaparak sesler çıkarıp, alçalıp yükseliyorlardı.

Arabayı uygun yere boşaltınca martılar hemen hücumla geçerek bu ziyafetten paylarını almak için olanca güçleriyle gayret ediyorlardı. Ben bunu ilk defa görüyordum ve adeta o gün bütün yorgunluğumu unutmuşum. Netice, aç olan hayvanları doyurmuş, onları mutlu etmişim. İçimde garip bir sevinç halesi oluşmuştu.

O heyecanla geç saatlerde evime dönebilmişim. Akşam yemeğinden sonra yorgunluğumdan dolayı erken uyumuştum. Sabah olunca erkenden kalktım. Artık bir işim vardı ve ben o işi yapmaktan çok mutlu olmaya başlamıştım. Hemen arabamı kontrol ettim. Günlük işlerimi düzene koyduktan sonra tekrar balıkhaneye yönelip bir gün önce yaptığım gibi balıkları alıp limana getirdim ve martılara sundum. Ben on beş yıldan beri hiç bıkmadan ve üşenmeden, hava şartlarının müsait olduğu her gün martılara büyük bir mutlulukla sofrayı kuruyorum. Hz. Süleyman gibi onların dillerinden anlayıp, benim için ne söylediklerini çok öğrenmek isterdim. Anladığım, onların dillerini anlamasam da çıkardıkları sevinç çığlıkları ile bana teşekkür ettiklerini her geçen gün daha bir samimiyetle hissediyordum.

İlk haftadan sonra durumun tamamen farkına varan martılar bir sürü oluşturarak, ilginç bir şekilde beni el arabam ile evimden çıktığım andan itibaren takip etmeye başladılar.

Onlar üstünden, ben altından balıkhaneye geliyoruz, ben arabamı balık artıkları ile doldurup limana yöneliyorum. Sürüden hiçbir martı, oyunbozanlık edip arabanın içindeki balık başlarından almak için asla düzenlerini bozmuyorlar. Sanki başlarında bir yöneticileri varmış da onun emir ve komutasındaymışlar gibi davranıyorlardı.

Limana ulaşıp balıkları her zamanki yerine boşaltınca, belli ki kendi aralarındaki hiyerarşiye göre dökülen balıkları büyük bir iştahla yiyor, etrafı en ince kalıntısına kadar temizleyerek, benim dönüşümle birlikte onlar da kendi mavi dünyalarına dönüyorlar”.

Süleyman'ın bize son sözü ise şöyle oldu; “Ha bu devleti bize kurup bırakanları unutmamalım. Eğer onlar bize böyle bir devlet bırakmasaydılar, bizler, martıları besleyerek elde ettiğimiz bugünkü mutluluğumuzu yaşayamazdık”

Merak bu ya! Süleyman'ın bu anlattığı, halen yaşanmaya devam eden inanılmaz öyküden sonra ben de bir gün bu muhteşem şöleni ve ikram sofrasının kuruluş hazırlıklarını başından sonuna kadar izlemek için Süleyman'la birlikteydim. Gördüklerim, anlatılanların aynısıydı ve ben rüya gördüğümü zannemiştim

Son olarak Süleyman'ı bir kez daha dinledim ama bu kez çok kısa konuştu; “Zamanla martılar ile aramda inanılmaz bir sevgi bağı oluştu. Ben ikram saatini, onlar da beni hiç unutmuyorlar, aynı gün, aynı saatte, aynı yerde buluşuyoruz. Yanından el arabası dolu, balık artıkları ile geçtiğim onlarca insanın; ne yapıyor diye dikkatini çekmiyordum belki ama yüzlerce martının sevinç çığlıkları, ölünceye kadar bu görevi yapacağımin kararlığına dönüşüyordu gönlümde”.

Halen yaşamakta olan bu gerçek olaya tanık olan bir insan olarak, hikâyenin tadını kaçırmadan, içimden dedim ki; bu martılar, bu kuş halleri ile kavga ve gürültü yapmadan, birbirlerinin payına saldırmadan, ikram edilenleri ne güzel de paylaşıyorlar. Dünyadaki kavgalar, savaşlar ve huzursuzlukların sebebi ise ne yazık ki payına düşenle yetinmeyip hepsini almak aç gözlülüğünde bulunan insanlar yüzünden çıkmaktadır...

Bu olayı gözlemlemek isteyen doğaseverlerin, her gün öğleden sonra Araklı Balıkhanesi'nden arabasını dolduran Süleyman'la tanışıp, martılara kurduğu sofrayı gözlemlemeleri, yaşananları tatlandıracaktır dostlar.

MODA

Neriman Karluk Hanım 1933-1935 yılları arasında başladığı terzilik ve biçki- dikiş yurdunda öğrenci yetiştirme işini, evlendiği 1940 yılına kadar devam ettirmiş. Kesim yaparken, dikiş dikerken kullandığı oldukça uzun, dikdörtgen bir masası varmış, evlenirken o masasını da dikiş dikmeye, öğrenci yetiştirmeye devam edeceğini düşünerek yeni evine götürmüştür. Neriman Karluk'un kızı Seçkin Erdemli "bu kadar güzel bir iş bırakılır mı ama babam istemediği için annem bırakmak zorunda kalmış, babam geç evlendiği için anneme, biz yaşayalım, bırak dikiş yurdunu" dediğini belirtmiştir.

Neriman Karluk evleninceye kadar yürüttüğü dikiş yurdunda öğrenci yetiştirme dışında terzilik de yapmış, kızı Seçkin Erdemli tarafından çok güzel dikiş diktiği belirtilmiş, annesinin "bürokratların eşlerinin dikişlerini, tayyörlerini dikerdim" dediğini ifade etmiştir. Ayrıca gelinlik, gelin ağırlığı, her şey diktiği belirtilen Neriman Karluk kendi gelinliği, gelin ağırlığı, nişan kıyafeti gibi her şeyini kendi dikmiş, dönem adetlerine göre gelin ağırlığında kendisine alınan ipek ve yünlü kumaşlardan on beş kat yazlık ve kışlık çok ağır elbiseler, çok şık, çok güzel iç çamaşırları dikmiştir. Evlilik yaşamından sonra dışarıya dikiş dikmemiş ancak kendisi ve çocukları için gerekli olan ve o yıllarda hazır bulunamayan giysileri ev halkına dikmeye devam etmiştir. Hazır satışı olmayan sutyen ve külot gibi iç çamaşırı da diken Neriman Karluk kendi, annesi ve kızının sutyenlerini dikmiştir. Kızı Seçkin Erdemli'nin göğüs altından kalıbını çıkararak ilk sutyenini diken Neriman Karluk, annesi Zehra Ergören'e diktiği sutyeni bütün yapmıştır. Seçkin Erdemli yapılan söyleşide "annem bize küçükken yumuşak patiskadan külot diker, paçalarına dantel örerdi, bir gün bak, her şeyi bizden bekleme, gel paçalarına danteli kendin yap dedi, diktiği külotların paçalarına zik-zak sutaşı dantel yapmayı ilk külot üzerinde öğrendim" demiş ve "**annemin bize bir nasihati vardı, dışınızdan ne giyerseniz giyin, sakın içinize yırtık, yamalı, eskimiş, kirli çamaşır giymeyin, hele eşinize hiç giydirmeyin**" dediğini belirtmiş, annesinin çok ince zevkli olduğunu ifade etmiştir. Neriman Karluk Hanım dikişlerini SINGER marka ayaklı dikiş makinesinde dikmiş, öğrenci yetiştirirken de bu makineyi kullanmıştır. .

MUTFAK

SAĞLIK

-İşitme veya görme sorunumuz varsa düzeltmek için ne gerekiyorsa yapacağız.

-Egzersiz, beynimizde zararlı proteinlerin birikmesini önleyen en önemli koruma kalkanımız. En az haftada 150 dakika açık havada tempolu yürüyecek ya da bahçe işi yapacağız. Doktorumuza önceden bilgi vererek bir mahsuru var mı öğreneceğiz.

-Sigara veya tütün ürünleri içmeyeceğiz. İçiyorsanız en kısa sürede bırakmak için ne gerekiyorsa yapacağız. Zira sigarayla “dost ayrılık yok” o nedenle o bizim sağlığımızı mahvedip tabiri caizse boşamadan önce biz onunla ilişkimizi kesip çok düzgün bir “gerekçeli karar” yazacağız ki yeniden başlayıp da kendimize güvenimizi yitirmeyelim.

- Kilo almayacağız. Özellikle de orta yaşta göbek yapmayacağız ki sağlığımızın anahtarı olan kılcal damarlarımız sağlıklı olsun.

-Tansiyonumuzu ve şekerimizin yolunda gitmesi için ne gerekiyorsa yapacağız.

-Uyku sorunumuz varsa mutlaka gereğini yapıp düzelterek ki beynimiz “leptin” başta olmak üzere gece çalışan zararlı toksin temizleme hormonlarının hizmetlerinden ziyadesiyle yararlansın.

-Ağır hijyenimize özen göstereceğiz. Sorun varsa hemen düzelttireceğiz ki kalbimiz ve damarlarımız zedelenmesin.

-Bir doktor belirli bir süre için vermedikçe kendi kafamızdan veya komşu tavsiyesi ile alerji ilacı, mide koruyucu gibi masum zannettiğimiz ilaçları almayacağız.

-Herhangi bir vitamin eksikse doktor kontrolünde yerine koyacağız elbette ama kendi kafamızdan veya doktor dışı bir kişi tavsiye etti diye gereksiz vitamin ya da takviye ürün kullanmayacağız.

-Depresyon veya kaygı bozukluğumuz varsa ve 3 aydan daha uzun süre geçtiği halde işin içinden çıkamamışsak daha fazla debelenmeden profesyonel yardım alacağız.

-Alkolün vücuttaki mikropları öldürdüğü veya damarları açtığı gibi bilimsel karşılığı olmayan şehir efsanelerine itibar etmeyeceğiz. Alkol alımı konusunda çok dikkatli olacağız.

-Kesinlikle yalnız kalmayacağız. Birisi çağırıyorsa her işimizi bırakıp gideceğiz. Biz de her fırsatta insanlarla bir araya gelecek adımlar atacağız. Ne demiş atalarımız? **“İnsan insanın zehrini alır”** O zehri içimizde bırakmayacağız.

-Bize “kür” diye vaat edilen hiçbir gıda bizi tek başına Alzheimer’den korumaz. Ancak atalarımızdan gördüğümüz ve modern tıpta **“Akdeniz Diyeti”** olarak isimlendirilen zeytinyağlı, işlenmemiş sebze - meyve, bakliyat ve beyaz et ağırlıklı beslenmenin yararı olduğunu biliyoruz. Ona göre besleneceğiz.

Yine de hasta olursak ne yapacağız? Yani her zamankinden fazla unutmaya, zor anlamaya ya da huysuzlanmaya başladıysak? O zaman siz belki kabul etmeyeceksiniz ama yakınlarınız bu durumu fark edip sizi bir uzmana götürecekler. O uzman hem sizi hem de yakınlarınızı dinleyip bazı testler, tahliller ve filmler çekerek bu durumun adına ve sebebinin ne olduğuna karar verecek. Sonrasında gerekiyorsa size bazı ilaçlar başlayacak. Harfiyen uygulayın verilen reçeteyi. Uygulayın ki Alzheimer başlamış olsa dahi ilerlemesin ve beyin hücreleriniz size kalsın. Kalsın ki halî hazırda tünelin ucuna yaklaşmış 20’ye yakın molekülünden hangisi ruhsat alırsa hemen uygulamaya şansınız olsun.

Mesela 28 Eylül tarihinde Bioegen ve Eisai firmalarının ortak yürüttüğü bir çalışmada iki haftada bir kez 10 mg/kg dozda “Lecanemab” isimli ilacı alan 1795 kişilik erken evre Alzheimer hastası üzerinde 18 ay süreyle yaptıkları gözlemlerde Alzheimer hastalarının beyinlerindeki paslanmayı azalttığı ve hastaların zihinsel becerilerinin bu ilacı almayan kontrollerle kıyaslandığında %27 daha iyi çıktığını açıkladılar. Bu muazzam bir sonuç ve hepimiz çok heyecanlıyız. Bu ve benzeri ilaçlar için tünelin sonundaki ışığı görüyoruz ve o zamana dek herkesi olabildiğince sağlıklı tutmak istiyoruz. Bize yardım edin ki ülkemiz 2050 yılında en çok Alzheimer hastası görülen dört ülkeden biri olmasın. Olmasın ki o zaman gözümüzün nuru evlatlarımız ve torunlarımız bu kez de bize bakmak için sosyal ve ekonomik sorunların altında ezilmesinler.

Daha fazlasını merak ediyorsanız Mersin Alzheimer Derneği hesaplarından bizi takip edin hem bilgimiz hem de geniş ailemizle yanınızda olacağız.

KIRSAL KESİMDE KAYBOLAN SPOR VE SPORCULAR

Aras PEREKLi*

Sözde medeniyetin ilerlemesi hayatın digitalleşmesi, faaliyetlerin ekranlarda elektronikleşip güya kolaylaştığı sanılırken insanların gittikçe daha büyük karanlığa gömüldüğünün farkında olmaması, gözlerin gerçeklerden ziyade sanal aleme odaklanması, gençliğin açık alan sportif faaliyetlerden kopartılıp sağlıksız bir ortama sürüklendiğini aşikâr olarak görmekteyiz.

Mahallelerdeki boş alanların kaybolup, mahalle spor faaliyetlerinin bittiğini görmek pek de zor değil.

Ancak, artık bu yetmiyormuş gibi şimdi de kırsal alanların hatta yakın köy, mezra, yayla ve tarım alanlarının yapılaşmaya açılması adeta gezinme alanlarının bile nerede ise karaborsaya düştüğünü geçmiş yıllara özlemle müşahade etmekteyiz.

En amatör spor dallarının dahi nerede ise gizli veya örtülü olarak profesyonelize olduğunu görmek kişilik olarak gençlerin geleceğinin ne denli sağlıksız ve menfaatçi olacağını keşfetmek için ise falcı olmaya da gerek yok.

Artık zamane gençleri sporu, spor ve sağlık için değil kazanç kapısı, geçim kaynağı olarak düşündüğünden bu faaliyetlerde daima önündekini kazanç hayali ile geçmeye çalışması hem arkadaşlık hislerini öldürmekte hem de kendilerini muhtemel saf dışı kalma gerçeği ile karşı karşıya kaldığında ne yapacağını bilemez halde geleceğinin karanlığına düşme korkusu ile hayata ve etrafına küsmektedirler.

Bu alanlarda bir şekilde kendilerinin sahip olduğu fiziksel üstünlükler sayesinde sivrilebilenler ise etrafından kopuk bir müddet hayali elit kişi olarak yaşamakta amma spordan koptuğu zaman düştüğü boşluk onu da hayatın gerçekleri içerisinde kaybolur hale getireceğini fark edememektedir. Oysa, eskilerde spor faaliyetleri, merkezi durumunda olan kulüpler ya mahallelerin ağabeyleri veya maddi durumu iyi ve önder vasfına sahip ama gençlerini koruyan kişilerce yönetilirdi.

Daha ileri safhalarda ise bu sportif kuruluşlar büyüdükçe illerin ileri gelenlerince organize ve idare edilerek gençliğe karşı fedakârlık içerisinde yürütülür ve sporcudan veya sporcunun sırtından asla en ufak bir maddi çıkar beklenmezdi.

Yani ortada tam da sporun özü ile mütenasip saygı sevgi ve sağlık üzerine bina edilen hizmetler olurdu. Oysa şimdilerde spor kulüpleri biraz yukarı çıkıldıkça yöneticisinden çalıştırıcısına kadar herkesin bir maddi hesap ve çıkar peşinde olduğunu söylemek iftira veya iddia değil bir realitedir.

Bendeniz faal futbol ve spor hayatımı noktalayıp Yomra Lisesi'nde öğretmenliğe başladığımda yörenin spor kulüpleri olan Kaşüstüspor ve Yomraspor'da dört buçuk yıl antrenör olarak çalışmama rağmen asla en ufak bir menfaat beklemeyi bir kenara bırakın asla maddi bir kazancım da olmamıştır. Fakat buralarda yönetip yetiştirdiğim futbolcular bugün hepsi gerek bana gerekse o günkü yöneticilere karşı bitmek bilmeyen sevgi bağı ile bu günlere gelmiş olmanın hazzı bana en büyük mükâfaat olarak dönmüştür.

Sırası gelmiş iken özellikle Yomraspor'da çalıştığımda yönetici olarak çalışan rahmetli İsmail BAYRAK ve Adil BAYRAK arkadaşlarımızı gençlere verdikleri değerli hizmetleri dolayısı ile şükran ve minnetle anmaktayım.

*Eğitimci - Yazar

EKONOMI

İş Yeri Açılışı Nedir, Nasıl Yapılır ve Maddi Yükü Ortalama Ne Kadardır?

İş yeri açılışı yapabilmemiz için öncelikli olarak bir yer bulmanız gerekmektedir. Yeri bulduunuz ve iş yeri açılışı yapacaksınız; iş yerinizi açtığınız bölgedeki vergi dairesine kimliğinizle birlikte giderek iş yeri açılışı yapacağınız yerin adresini ve yapacağınız işin konusunu anlatarak kayıt yaptırabilirsiniz. Bu işlemler için sizden herhangi bir ücret talep edilmeyecektir.

Vergi dairesi memurları siz kayıt yaptırdıktan sonra muayene için vergi dairesine bildirdiğiniz iş yeri adresine gelip o adreste beyanda bulunduğunuz işin yapılıp yapılmadığını kontrol edecektir. Bu kontrol sonrasında herhangi bir sorun çıkmazsa iş yeri açılışınız resmiyet kazanacaktır.

Vergi levhası kaydı başladıktan sonra Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği'ne veya Ticaret ve Sanayi Odası'na gidip sicil müdürlüğüne kayıt yaptırmanız gerekmektedir. Esnaf Odaları Birliği'ne kayıt yaptırmanız ortalama 1.100 TL'lik bir masrafınız olacaktır. Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıt yaptırdığınızda bu miktar 4.000 TL'ye kadar çıkabilmektedir. Gerekli kayıtlar oluştuktan sonra vergi dairesinden aldığımız evrak ve sicil müdürlüğünden aldığımız evrakla işletmenin KOSGEB kaydını gerçekleştiriyoruz. Bu kayıt online sistem üzerinden ortalama 5 dakikada yapılabilecek bir işlemdir. Bu kaydı da gerçekleştirdikten sonra artık KOSGEB desteği almak için hazır hale geliyoruz, proje sunulması için gerekli ekranlarımız açılıyor.

KOSGEB'in Girişimcilere Yönelik Verdiği Desteğin İçeriği Nedir?

KOSGEB Geleneksel Girişimcilik Destek Programı kapsamında üst limit toplam 65.000 TL olmak üzere destek sağlamaktadır. İleri girişimcilik destek programında destek 175.000 TL ile 375.000 TL arasında değişiklik göstermektedir. KOSGEB kapsamında geleneksel girişimci miyim yoksa ileri girişimci miyim sorgulamasını yapacak olduğunuz işin ana faaliyet koduna göre öğrenebilirsiniz. Yatırım yapmak istediğiniz alandaki NACE kodunuzu bulunduğunuz bölgedeki vergi dairesiyle görüşüp netleştirebilirsiniz. NACE kodu altı rakamdan oluşan bir koddur ve KOSGEB'den ne kadar destek alacağınızı bu kod belirlemektedir.

İleri Girişimcilik Destek Programından Yararlanma Koşulları Nelerdir?

1) Girişimcilerin kurmuş oldukları işletmelerdeki kurucu ortak olarak payları en az %50 ve üzeri olmalıdır. İşletmenin program başvuru tarihi itibari ile son 1 yıl içinde kurulmuş olması ve girişimcinin daha önce bu programdan faydalanmamış olması gerekmektedir.

2) Başvuruda bulunacak işletmenin Türk Ticaret Kanunu'nda tanımlı gerçek kişi veya sermaye şirketi statüsünde kurulmuş olması gerekir. (Adi ortaklıklar desteklenmez)

3) Girişimcinin, işletmesinin kuruluş tarihinden **üç yıl öncesinden** programa başvurduğu tarihe kadar, başvuruda bulunduğu işletme dışında; gerçek kişi statüsünde bir firmasının olmaması, tüzel kişi statüsünde kurulmuş herhangi bir firmada **%30 ve üzeri** ortaklığının bulunmaması gereklidir.

4) Girişimcinin program süresinde; başka bir işletme/kurum/kuruluşta **Sosyal Güvenlik Kurumu hükümlerine tabi olarak çalışmaması** gerekmektedir. Ancak inkübatörlerde yer alan öğretim elemanı ile girişimcinin başka bir firma ortaklığından veya işletmesi dışında yaptığı geçici işlerden kaynaklı yasal zorunluluk nedeniyle sigortalılık durumu bu hüküm kapsamında değerlendirilmemektedir.

5) İşletmenin programdan yararlanabilmesi için **KOSGEB Veri Tabanında kayıtlı** ve aktif olması ayrıca KOBİ Bilgi Beyannamesinin güncel olması gerekir.

Destek Başvurusu; KOBİ Bilgi Sistemi üzerinden başvuru formu, iş modeli formu ve diğer ekler yüklenerek yapılmaktadır.

Mentörlük, danışmanlık ve işletme koçluğu desteği kapsamındaki danışmanlık ve işletme koçluğu giderleri için geri ödemesiz olarak sağlanacak desteğin üst limiti **10.000 TL'dir**, sertifika desteğinin üst limiti ise **5.000,00 TL'dir**. Destek oranı %75'tir.

İleri girişimcilik destek programı kapsamında toplam **KOSGEB desteği 375.000,00 TL**'ye kadar çıkmaktadır. Destekten faydalanmak için KOSGEB'e işin tüm detaylarının belirtildiği projenin sunulması gerekmektedir, proje KOSGEB kaydı yapılan iş yerinin sistemi üzerinden online olarak eklenecektir. Bu destekten faydalanabilecek işletmeler vergi levhası üzerinde yazılan **NACE koduna** (faaliyet konularına) göre belirlenmiştir. Bu kodlara KOSGEB'in resmi internet sitesi üzerinden ulaşabilirsiniz.

Genel olarak bu destekten faydalanabilmek için süreci özetlemek gerekirse; yatırımı yapacak olan kişi E-devlet sistemi üzerinden ileri girişimcilik eğitimini tamamlayacak, eğitimi tamamladıktan sonra iş yeri adresi belirleyip vergi dairesine kayıt olacak, vergi dairesi kaydı gerçekleştirildikten sonra bulunduğu bölgedeki sicil müdürlüğüne işletme kaydını gerçekleştirecek. Bu süreçte sonra ilgili evraklarla birlikte internet sistemi üzerinden işletmenin KOSGEB kaydını gerçekleştirecek. KOSGEB kaydı sonrasında bu desteği alabilmesi için ilgili ekranlar aktif olacaktır. Proje yazılıp sisteme eklendiğinde KOSGEB desteğini almak için ilgili süreç tamamlanmış olacaktır. KOSGEB uzmanları projeyi inceleyecek ve sonucunda projeye **kabul, red** ya da **revize** kararı verecektir. KOSGEB'den gelen karara göre taahhütte bulunduğumuz desteği almaya hak kazanacağız.

Bu yazımda sizlere yaklaşık olarak 100 sayfalık bir metnin özetini sunmaya çalıştım umarım yazımın neticesinde yatırım yapmak isteyen arkadaşlarımıza yol gösterici olabilmişizdir. İlk satırlarda da bahsettiğim gibi bu destek kapsamında aklınıza takılan konular olduğunda lütfen dergimizin E-posta adresine sorularınızı iletiniz, gelen tüm sorulara hassasiyetle cevap vereceğim.

Şana Taka Dergisi'nin siz değerli okurlarına teşekkürlerimi sunar, bu derginin yayın hayatına geçmesinde emeği olan tüm ekip arkadaşlarıma başarılar dilerim.

Kalın sağlıcakla...

Reji, kaçakçılıkla mücadele için her yıl daha fazla kolcuya ihtiyaç duymakta, buna paralel olarak da harcamaları artmaktaydı. 1887 yılında çalıştırılan kolcu sayısı 3600 iken, 1899 yılında 6500'e çıkmıştır (Quataert, 1987, s. 29).

Reji İdaresi kuvvetlerini artırmak için Osmanlı Devleti'nden izin almak zorundaydı (Quataert, 1987, s. 33). Ancak Reji için bu durum hiç de zor olmamıştır.

Çünkü devlet içine düşmüş olduğu sosyo-ekonomik ve siyasi problemlerden dolayı şirkete sürekli taviz vermek zorunda kalmıştır. Hatta 1908 yılında yeniden yürürlüğe konulması öncesinde eşkıyalık ve devrimci faaliyetlerin artması üzerine devlet, Reji'den askeri yardım istemeye karar vermiştir (Quataert, 1987, s. 41).

Reji kolcuları talimnamenin 39. Maddesine göre "kaçakçıları takibat sırasında mahalli idareleri de haberdar edeceği" yer almakta olup 40. maddeyle yakalanan kaçakçılar için şahitlik yapmalarına müsaade edildiği gibi 41. maddeyle kolculara hakaret edenlerin ceza kanununun 13. ve 14 maddeleri gereği cezalandırılacakları hükme bağlanmıştır (D.R.İ.T, 1341, s. 12-40).

Kolcuların kanunnamelerle yetkileri belirlenmiş olmasına rağmen uygulamada yetki sınırlarını aşarak halka zulüm derecesinde uygulamaları olduğu bilinmektedir. Bu durum halkın Reji kolcularına karşı şikâyetlerine sebep olmuştur. Örneğin 1911 yılında Çatalca Mutasarrıflığına çekilen bir telgrafta Reji kolcuları ve refakatinde bulunan jandarmaların Küçük Çekmece'ye bağlı Kalfa Köyü ahalisine tecavüzlerde bulduklarını şikâyet etmekteydi (B.O.A, DH-MUI, 50-1/98, 1911).

Reji tarafından kolcu olarak görevlendirileceklerin adi suçlara karışmamış olması ve nizamname hükümleri dışında halka baskı yapmamaları yolunda düzenlemeler getirilmiş olmasına rağmen şirketçe bu düzenlemelere uyulmadığı görülür. Konya'da Abaza Reji kolcuları cinayet suçundan mahkûm olan sabıkalarının istihdam edildiği ve bunların halka karşı kötü muamelede buldukları; örneğin, Akşehir ve Ilgın'da kadınlara buldukları bölgelerde tanıkların gözü önünde tacizkâr davranışlarda buldukları şikâyet edilmekteydi. Buna benzer olayların Bozkır, Koçhisar, Ermenek, Seydişehir, Beyşehir, Ereğli ve Sultaniye kazalarında da yaşanmakta olduğu dile getirilerek Reji tarafından görevlendirilen kolcuların namuslu efrattan seçilmesi istenmiştir (B.O.A, DH-MUI, 57/69, 1912).

Alucrada Tütün Kolcusu

Bafra'ya bağlı Dikencik Köyünde Jandarma ve Reji Kolcularının Ortak Denetimi

1901 yılına gelindiğinde gerek kolculardan gerekse halktan ölenlerin sayısı 20.000'i aşmıştı. Çatışmalarda yaralananların sayısı bilinmemekle birlikte oldukça fazla olduğu tahmin edilmektedir (Mutluçağ, 1967, s. 39). Bu da bize kolcular ile kaçakçıların arasındaki olayların boyutlarını göstermesi açısından önemlidir. Devletin, tütün üretici mağdurlarına yeni ekonomik imkânlar sağlaması imkânsızdı. Bu nedenle olaylar karşısında Osmanlı Hükümeti'nin çaresiz kaldığını görmekteyiz.

I. Dünya Savaşı yıllarında da devletin en önemli ve en kârlı gelir kaynağına sahip olan Reji İdaresi, Anadolu çiftçisini sömürmeye devam etmekte, kolcularla halk arasındaki çatışmalar artarak sürüp gitmekteydi.

I. Dünya savaşının asker kaçakçıları ile savaş sonunda terhis edilen fakat iş bulamayan eski savaşçıların çoğunluğu, kaçakçılığı kârlı bir meslek olarak görüp kaçakçılığın içinde yer alamaya başlamışlardır. Bu da kaçakçılığın tekrar hızlanmasına sebep olmuştur (Müderrişoğlu, 1990, s. 134).

1925 yılında Reji şirketi kaldırılarak Hükümet inhisarı olarak millî şirkete dönüştürülmüştür. Buna rağmen tütün kaçakçılığı ve kolcu çatışmaları uzun yıllar devam etmiş, birçok hatıranın konusu olmuştur.

Kaynakça

A) Kitap ve Makaleler

- Akpınar, M. (1998) "Reji İdaresi (1908-1925) Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Karamursel, Z. (1989). Osmanlı mali tarihi hakkında tetkikler. Ankara: Atatürk Dil Tarih Kurumu Yayınları.
- Lermioğlu, M. (1949). Akçaabat tarihi. İstanbul: Kardeşler Basımevi.
- Mutluçağ, H. (1967). Duyun-u Umumiye ve Reji soygunu. Belgelerle Türk Tarihi, 2, 33-39.
- Müderrişoğlu, A. (1990). Kurtuluş savaşının mali kaynakları. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Pavrus Efendi. (1977). Türkiye'nin mali tutsaklığı. İstanbul: May Yayınları.
- Quataert, D. (1987). Osmanlı Devleti'nde Avrupa iktisadi yayılımı ve direniş (1881-1908). Ankara: Yurt Yayınları.
- Sevimay, H. R. (1995). Cumhuriyete girerken ekonomi. İstanbul: Kazancı Kitap.

B) Arşiv Evrakı

- Duhan Reji İdaresinin Talimidir, İstanbul, 1341.
- B.O.A. Dâhiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Kalemî, 1912
- B.O.A. Dâhiliye Nezareti Kalemî Mahsusa Müdüriyeti, 1912.
- B.O.A. Umur-ı Maliye ve Vilayet Müdüriyeti Kalemî, 1892.
- B.O.A. Meclis-i Vükela Mazbatası, 1889.

AKADEMİK | ARAŞTIRMA

KARADENİZ HAVZASININ ENERJİ POTANSİYELİ VE TÜRKİYE AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Sadettin KORKMAZ*

Son yüzyılda dünyada meydana gelen olayların arka planında hep enerji kaynaklarına egemen olma düşüncesi yatmıştır. Dünyadaki teknolojik gelişmeler ve modern hayat enerji kaynaklarının varlığına bağlıdır. Özellikle son yüzyılda enerji kaynaklarının önemli bir bölümü tüketilmiş olup, yeni kaynakların araştırılıp bulunmasına gereksinim duyulmuştur.

Bilindiği gibi dünyamızın yaklaşık 4/3'ü denizler ve okyanuslarla kaplıdır. Denizel alanlarında çok büyük hidrokarbon yatakları mevcut olup, günümüzde denizlerden önemli miktarlarda petrol ve doğal gaz üretilmektedir. Bu yazıda Karadeniz'in hem ülkemiz ve hem de komşu ülkeler açısından enerji kaynakları ve potansiyeli değerlendirilecektir.

Türkiye'nin yıllık birincil enerji tüketimi yaklaşık 145 milyon ton petrol eşdeğerindedir. Tüketilen bu enerjinin % 28'i yerli kaynaklardan, % 72'si ithalat yoluyla karşılanmaktadır. İthalatta petrol %29, doğal gaz % 26 ve taşkömürü %17 ile ilk sıraları almaktadır. Buna karşılık yerli kaynakların dağılımı ise şöyledir: Linyit % 11, jeotermal % 7, hidrolik % 5, bio ve atık % 2, rüzgar % 1, güneş % 1 ve asfaltit % 1'dir.

Türkiye petrol ve doğal gaz potansiyeli açısından oldukça fakir bir ülke olup, tükettiğimiz petrolün % 92'si ve doğal gazın % 98'i ithal edilmektedir. Yıllık petrol tüketimi 40-45 milyon ton arasında, doğal gaz tüketimi ise 45-50 milyar m³ arasındadır. Enerji giderleri için yılda yaklaşık 50-60 milyar dolar civarında bir ödeme yapılmakta ve bütçedeki en büyük cari açığı da bu enerji giderleri oluşturmaktadır.

Türkiye'nin güvenli ve sürdürülebilir enerji kaynaklarına büyük gereksinimi vardır. Ancak ülkemizin kara alanlarında yapılan araştırmalarda şimdiye kadar maalesef büyük ölçekli hidrokarbon yatakları bulunmamıştır. Bunda ülkemizin bulunduğu kuşağın jeolojik yapısı önemli bir etkidir. Ülkemizin bilinen petrol yatakları Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer almakta ve toplam rezervimiz yaklaşık 200 milyon ton civarındadır. Yıllık petrol üretimimiz ise 3 milyon ton kadardır. Doğal gaz üretimi ise 485 milyon m³/yıl olup, Akçakoca sahasından üretilmektedir.

Ülkemizde son yıllarda yapılan hidrokarbon aramalarında başta Karadeniz, Ege ve Akdeniz olmak üzere denizel alanlara bir yönelim olmuştur. Bunda yeni araştırma ve sondaj gemilerinin alınması önemli bir rol oynamıştır. Ülkemiz açısından karalardan sonra en ümitli bölgelerin başında Karadeniz gelmektedir. 1986 yılında dönemin Sovyetler Birliği ile Karadeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) sınırları belirlenmiş olup, Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra da yeni devletlerle benzer antlaşmalar yapılarak sorun çözülmüştür.

Karadeniz havzası yaklaşık 1200 km uzunluğunda ve ortalama 150 km genişliğinde, en derin yeri 2206 m. olan 460 bin km²'lik bir denizdir. Karadeniz'in çevresinde başta Türkiye olmak üzere Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Rusya ve Gürcistan ülkeleri yer alır. 1986 yılında yapılan antlaşmaya göre Karadeniz'in yaklaşık % 40'lık bölümü olan 172 bin km²'lik kısmı ülkemizin Münhasır Ekonomik Bölge sınırları içinde yer almaktadır. Dolayısıyla bu alanlarda her türlü ekonomik değer taşıyan doğal kaynakların araştırılması ülkemizin egemenliğindedir. Bu bakımdan Karadeniz ülkemiz açısından çok büyük öneme sahip olup, öncelikli araştırma yapılmasının başlıca nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

*Prof. Dr.

Batı ve Kuzey Karadeniz Havzasındaki doğal gaz yatakları ve çok sayıda gaz sızıntısının varlığı, bu havzanın doğal gaz açısından önemli olduğunu göstermektedir. Doğu Karadeniz Havzasında ise başta Batum ve Suhumi olmak üzere Hopa'da denizdeki petrol sızıntıları ile Sinop ve Zonguldak bölgesinde karada bulunan sızıntılar, ayrıca Hopa-1 ve Sürmene-1 kuyularında bulunan petrol emarelerinin varlığı da bu bölgenin petrol açısından ümitli olduğunu göstermektedir.

Karadeniz'de Türkiye'nin münhasır ekonomik bölgesinde şimdiye kadar 7 sahada derin deniz kuyusu açılmıştır. Bu kuyulardan petrol ve gaz emareli olanlar Hopa-1 (4700 m.), Sürmene-1 (4830 m.) ve Kastamonu-1 (5272 m.) kuyularıdır. Sinop-1 (5531 m.) ve Yassıhöyük-1 (5343 m.) kuyuları ise kuru terk edilmiştir. Batı Karadeniz'in ortasında açılan Tuna-1 (4775 m.) kuyusunda 405 milyar m³, Amasra-1 (3850 m.) kuyusunda ise 135 milyar m³ doğal gaz rezervi tespit edilmiştir.

Karadeniz'de petrol ve doğaldan başka gaz hidratlar ve uranyum gibi enerji kaynaklarının varlığı son yıllarda yapılan jeolojik, jeofizik ve sondaj çalışmaları ile ortaya konmuştur. Bunlarla ilgili çalışmalar henüz araştırma ve AR-GE aşamasındadır. Bu enerji kaynaklarının genel özellikleri kısaca şöyledir:

Gaz Hidratlar : Karadeniz'de önem taşıyan başka bir enerji kaynağı da gaz (metan) hidratlardır. Gaz hidratlar; gaz moleküllerinin özellikle metan gazının su molekülleri tarafından bir kafes içerisinde tutulmasıyla oluşan ve buza benzeyen kristalin yapılardır. Düşük sıcaklık ve yüksek basınç altında deniz tabanlarında oluşurlar. Buza benzer donmuş yapının erimesi ile birlikte bu basınç kalkar ve metan molekülleri genişleyerek serbest hale geçer. Gaz hidratlar aslında bildiğimiz doğal gazların donmuş hallerinden başka bir şey değildir. 1 m³ gaz hidrattan yaklaşık 164 m³ doğal gaz elde edilebilir. Karadeniz'in derin sularında hemen her yerde gaz hidratların varlığı çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur.

Ülkemizin karasularında başta Batı Karadeniz (Zonguldak açıkları), Orta Karadeniz (Samsun-Sinop açıkları) ve Doğu Karadeniz (Ordu-Giresun açıkları) olmak üzere önemli gaz hidrat yatakları mevcut. Bunlarla ilgili olarak Dokuz Eylül Üniversitesi ve TÜBİTAK tarafından bazı çalışmalar yürütülmektedir. Ancak rezervleri ve yayılımları konusunda henüz yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Dünyada ABD, Çin, Rusya, Hindistan ve Japonya olmak üzere pek çok ülke gaz hidrat araştırmalarına milyon dolarlık bütçeler ayırmıştır. Bu konudaki araştırmalar önemli bir aşamaya gelmiş olup, 10-15 yıl içinde üretim yapılması planlanmaktadır.

Uranyum : Karadeniz'in tabanında kalınlığı birkaç metre olan siyah renkli sapropel adı verilen organik çamurlar yer alır. Bu organik çamurların en ilginç özelliği düşük konsantrasyonlarda uranyum (U₃O₈) içermesidir. Bilindiği gibi nükleer santrallerin en önemli hammaddesi uranyumdur. Uranyum, radyoaktif kimyasal bir elementtir. Yüksek yoğunluğa sahiptir. Doğada serbest olarak bulunmayan uranyum, çeşitli elementlerle birleşerek uranyum minerallerini meydana getirmektedir. Hemen her tip kayaç içerisinde ve eser miktarda sularında bulunur. Karadeniz'de 1970'li yıllarda yürütülen araştırmalarda elde edilen verilere göre organik çamurlar içerisinde düşük oranlarda uranyuma rastlanmıştır. Şimdilik ekonomik olmayan bu oranlar, gelecekte yeni teknolojilerle yardımıyla değerlendirilebilir bir kaynak olarak durmaktadır.

Sonuç olarak ülkemiz açısından bir değerlendirme yapacak olursak;

*Karadeniz'de Tuna-1 kuyusunda 405 milyar m³ ve Amasra-1 kuyusunda 135 milyar m³ doğal gaz keşfi, bundan sonra Karadeniz'de yürütülecek çalışmaları hem teşvik edecek ve hem de hızlandıracaktır.

*Karadeniz'de münhasır ekonomik bölge sınırlarının antlaşmalarla güvence altına alınması nedeniyle, komşu ülkelerle hiçbir siyasi sorun ve çıkar çatışması yaşanmadan araştırmalar sürdürülebilir.

DENİZCİLİK FAALİYETLERİNİN ÇEVRESEL ETKİLERİ

Muhammet BORAN*

1. Giriş

Dünyada taşınan yüklerin hacim olarak yaklaşık %84'ü, değer olarak ise yaklaşık %70'i deniz yolu ile taşınmaktadır. Geçmiş çok eskilere dayanan ve küresel ticarete yüksek oranda kullanılan deniz yolu taşımacılığı geçmişten günümüze sürekli gelişim göstermiş, hem ulusal ve hem de uluslararası yük taşımacılığının önemli bir modu haline gelmiştir. Dünya ticaretinin gelişimine önemli katkıları olan deniz taşımacılığının can ve mal güvenliği ile deniz çevresinin daha iyi korunarak yapılması için zaman içerisinde uluslararası düzeyde çeşitli organizasyonlar oluşturulmuş ve bu organizasyonlar tarafından çok sayıda kural ortaya konulmuştur.

Küresel ölçekte ekonomik faaliyetlerin devamlılığı için kilit rol oynayan deniz taşımacılığının denizel çevre üzerine önemli etkileri vardır. Dünya ticaret hacmindeki gelişmelere bağlı olarak artan deniz taşımacılığı faaliyetleri çevre problemlerini de beraberinde getirmiştir. Deniz taşımacılığında kullanılan gemilerin inşasının gerçekleştirildiği tersanelerden, liman operasyonlarından, seyrüsefer yapan gemilerden ve ekonomik ömrünü doldurmuş gemilerin sökülmesinden kaynaklanan katı, sıvı ve gaz halindeki atıklar genellikle denizel çevrenin ve kıyısız alanların kirlenmesine neden olmaktadır.

2. Denizcilik Faaliyetlerinden Kaynaklanan Kirlilik

2.1. Tersane Kaynaklı Kirlenici Atıklar

Tersaneler; kıyı ve sahil şeridinde kurulmuş, gemi/su araçlarının inşasına, bakım-onarımlarının ve tadilatlarının yapılmasına imkan sağlayan, teknik ve sosyal altyapıya sahip gemi inşa sanayi tesisleridir.

Tersanelerde yürütülen işlemler sonucu oluşan katı, sıvı atıklar ile hava kirlenici hem deniz çevresinin ve hem de tersanelerin yer aldığı kıyı bölgelerinin kirlenmesine neden olmaktadır. Bu işletmelerden kaynaklanan metal fireleri, kullanılmış kaynak elektrotları, raspa malzemesi, kaynak cürufu, çelik bilye, ambalaj atıkları, ahşap, metal ve benzeri katı atıklar yanında, proses atık suyu, kesme yağları, hidrolik makine yağları gibi sıvı atıklar kıyı ve denizleri kirlenmektedir. Ayrıca bakım onarıma gelen gemilerde bulunan sintine suları, balast suları ve evsel nitelikli atık sular ile bu gemilerin dış yüzeylerinin tatlı su ile yıkanması sonucu oluşan kirli sular tersane kaynaklı kirlenicilerdendir. Tersanelerde çalışan personel ve işçilerin tuvalet, lavabo, duş ve mutfak gibi kullanımlardan kaynaklanan evsel nitelikli atık sularda; yüksek miktarda organik madde, azot, fosfor, koliform ve askıda katı madde bulunmakta ve bu maddeler tersanelerin yer aldığı bölgelerde kirliliğe yol açmaktadır [1].

2.2. Liman Operasyonlarından Kaynaklanan Kirlilik

Deniz taşımacılık sisteminin en önemli unsurlarından biri olan limanlar, gemilerin yükleme boşaltma yaptıkları, barındıkları, yakıt kumanya ve diğer ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerdir. Limanlar genellikle kent merkezlerinde veya yakınında hizmet vermekte olup özellikle çevre kirliliğini önlemeye yönelik altyapılarını iyi oluşturmadıkları ve bu konuyla ilgili iyi yönetilmedikleri takdirde buldukları bölgede önemli çevre sorunlarının oluşmasına neden olurlar. Liman aktivitelerinin çevresel etkileri, hava ve gürültü kirliliği, gemi kaynaklı kirlenici, tehlikeli yükler, zehirli boyalar, liman dip taraması ve liman ardbölge trafiğinden kaynaklanan kirlilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum liman ve çevresinde kirliliğe neden olmakta ve gerek deniz canlılarını ve gerekse de liman çevresinde yaşayan insanları olumsuz olarak etkilemektedir. Gemiler, limanda yer alan araç ve ekipmanlar ile limana giriş çıkış yapan araçlardan kaynaklanan egzoz emisyonları liman ve çevresinde hava kirliliği oluşturmaktadır. Limanlardaki yükleme boşaltma ekipmanları, araç trafiği ve gemilerin yanaşma ve kalkma manevraları gürültü kirliliğinin oluşmasına neden olmaktadır.

*Prof. Dr.

ERTUĞRUL FIRKATEYİNİN JAPONYA ZİYARETİ

*İsmail KÖSE**

Tarihimizde derin izler bırakmış, bugün bile hatırladığımızda gözlerimizi yaşartan Ertuğrul Faciası kayda değer gelişmeler eşliğinde şekillenmiştir. Denizcilik tarihimizde Titanik Faciası benzeri unutulmaz izler ve yaralar bırakmış olan Ertuğrul'un yola çıkışı ve batışı bir dizi aksaklık sonunda gerçekleşmiştir.

Ertuğrul Firkateyninin Japonya yolculuğunu; tarihi, askeri, siyasi ve coğrafi çok sayıda neden şekillendirmiştir. Öncelikle 93 Harbi'nde (1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı) ağır şekilde mağlup olup, batı güvenlik derinliği Balkanlar'daki varlığı fiilen sona eren doğu güvenlik seddi; Batum, Kars ve Ardahan'ı kaybeden, Doğu Akdeniz'de Kıbrıs'ı İngiltere'ye bırakmak zorunda kalan II. Abdülhamit'in yeni müttefikler bulma, Batılı devletler ve Çarlık Rusyası tarafından kışkırtılan Ermeni isyanları maliyenin ve hukuk sisteminin kapitülasyonlarla her geçen gün daha da zayıflaması gibi nedenlerle Osmanlı Devleti'nin kendi topraklarında, azınlıklarında herhangi bir çıkar gözetmeyen Batılı bir devletin müttefikliğine ihtiyacı vardı. Bu devletler Avrupa'da birliğini 1871 senesinde Sedan galibiyeti sonrasında tamamlayan Almanya, Pasifik'te Meiji Restorasyon süreci ile büyük bir dönüşüm geçirip, feodal geriden kalmışlıktan kurtulduktan sonra modern bir devlete dönüşme yolunda hızla ilerleyen Japonya'dır.

II. Abdülhamit iktidara geldiğinde Osmanlı Devleti'nin Adalar Denizi'nde (Ege Denizi) kıyıları ve adaları, Doğu Akdeniz'de kıyıları ve adaları, Karadeniz'de kıyıları, Kızıldeniz'de kıyıları ve adaları bulunmakta, Basra Körfezi'nde kıyıları, Aden Körfezi'nde, Hint Okyanusu'nda kıyıları bulunmaktaydı. Bu kadar geniş kıyı şeridinde, büyük kısmı meskûn onlarca adaya sahip Osmanlı Devleti'nin güçlü bir donanmaya sahip olması gerek sahillerdeki Osmanlı ahalisinin güvenliğinin sağlanması gerekse devletin kudret ve varlığının bu bölgelerde hissettirilip, güvenliğinin sağlanabilmesi için yaşamsal önemdedir. Bütün bunlara ek olarak güçlü bir donanma farklı coğrafyalarda tanınabilmek, destek ve görünürlük sağlayabilmek, dostu güven düşmana korku verebilmek için de gereklidir.

Yukarıda dile getirilen keyfiyeti dikkate alan Sultan Abdülaziz güçlü bir donanma kurmaya çalışmış, Tersane-i Amire, Gölcük ve İzmit'teki eski usul inşa tezgâhlarında yenileme çalışmaları gerçekleştirilmişti. Bütün bu uğraşlara karşın Osmanlı Devleti diğer alanlarda olduğu gibi gemi inşasında da gerekli, güncel modern teknoloji üreten değil ithal eden konumunda olduğundan istenilen düzeyde modern zırhlılar donanmaya katılamamıştı. Yenileşme çalışmaları kapsamında Osmanlı tersanelerinde inşa ettirilip 1863 yılında denize inen Ertuğrul Firkateyni Abdülaziz döneminde donanmada görev yapmıştı.

Ahşap malzemedan zırhsız olarak inşa edilen Ertuğrul'un boyu 79 m. Genişliği 15.5 m. su çekim hattı ortalama 8 m. idi. Firkateyn sınıfı savaş gemisi olan Ertuğrul, 2.344 ton, makine kudreti 600 beygir gücündeydi. Dizaynı ve yapımı modern tekniklere göre yetersiz olmakla birlikte 1890'lı yıllarda donanmanın en gösterişli savaş gemisiydi. Güvertesinde Krupp (Alman Yapımı) ve Armstrong (İngiliz Yapımı) sınıfı toplar bulunuyordu. Makine aksamaları İngiltere'de monte edilmişti, 10/h knot (saatte ortalama 18 km.) hız yapabiliyor, azami 350 ton kömür alabilip, bu yakıtla dokuz saat gidebiliyordu. İlk bakışta Ertuğrul, açık deniz yolculuğu, özellikle okyanus aşırı uzun yol için uygun özellikleri taşıyordu.

Ertuğrul, II. Abdülhamit'in 1876 yılı Ağustos ayında iktidara gelmesi sonrasında Sultan'ın donanma kullanılarak kendisine karşı bir tertip kurulup tahttan indirilme endişesi nedeniyle donanmanın diğer kısmı ile Haliç'te atıl kalmıştır. Japonya görevine tahsis edildiğinde, ahşap olduğu ve Haliç'te bir savaş gemisi için uzun sayılabilecek bir süre bakımsız bekletildiğinden güvertesinde bozulma ve çürümeler oluşmuştu. Nitekim Japonya seferine hazırlanırken bu tür bir görev için yeterli olmadığı çokça dile getirilmiştir. Elde çok fazla seçenek olmadığından II. Abdülhamit tarafından Japonya seferine gitmesine karar verilmiştir.

**Doç. Dr. Uluslar Arası İlişkiler Böl. KTÜ*

Gemi Komutanı Ali Osman Paşa ile Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa'nın Batı matbuatı tarafından aynı kişi sanıldığını kaza sonrasındaki haberlerden saptamaktayız. Nitekim Batılı gazetelerin hemen tamamı kaza sonrasında Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa'nın da ölen mürettebat arasında bulunduğunu ilan etmişlerdir. Bu bilgi hatalıdır, Ertuğrul Fırkateyni Komutanı Mirliva Ali Osman Paşa'dır. Gazi Osman Paşa Ertuğrul'da boğularak değil, Ertuğrul battıktan 10 yıl sonra, 1900 yılı Nisan ayında İstanbul'da vefat etmiştir.

Batı matbuatı Gemi komutanı Ali Osman Paşa ile Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa'yı karıştırdığından Avrupa gazetelerinde Ertuğrul faciasında Gazi Osman Paşa'nın da boğulduğu haberi yer almıştır. Öyle ki geminin batışını 1. sayfasında haberleştiren New York Times, Ertuğrul faciasından daha çok dünyaca meşhur komutan Gazi Osman Paşa'nın yaşamına, kahramanlıklarına, Plevne'deki başarılarına ve boğularak ölümüne yer vermiş, hatta haberde Osman Paşa'nın Alman asıllı olabileceği ileri sürülmüştür. Osman Paşa'nın Ertuğrul'da boğulduğu haberleri Osmanlı Devleti tarafından yalanlanmıştır.

Ertuğrul Fırkateyni'nde görevli subay ve askerlere maaş bağlandığını, Kasımpaşa'da yaşayan Vesile Hanım'a, Ertuğrul Gemisi'nde görevli olan oğlu Yüzbaşı Mehmed Emin Efendi'nin boğularak vefat etmesi dolayısıyla emsal maaş tahsis edildiğini kaydeden 1893 tarihli arşiv vesikasından saptamaktayız.

Ertuğrul battıktan sonra Türk gemicilerinin kurtarılmasında üstün gayret gösteren Japon Kızılhaç Cemiyeti Reisi Mösyö Prens Komatso'ya II. Abdülhamit tarafından nişan tevcih olunarak teşekkür edilmiştir.

Ertuğrul'un batması sonrasında ilginç gelişmeler yaşanmıştır. Çarlık Rusyası, Ertuğrul'un Japonya ziyaretinden rahatsızlığını her fırsatta Osmanlı Devleti'ne hissettirmiş olmasına karşın, fırkateyn battıktan hemen sonra kazadan kurtulan Türk asker ve subaylarının bedelsiz olarak Filot Volunter Vapuru ile Nagasaki'den Petersburg'a nakledilmesini ve buradan yurda dönmelerini teklif etmiştir. Bu teklife teşekkür edilmiş, Rusya'nın güven vermeyen tutumu ve bu devletle olan ilişkiler dikkate alınarak hemen kabul yanıtı verilmemiştir. İmparator Meiji, yaralı Osmanlı asker ve subaylarının Rus Filot Volunter vapuruyla İstanbul'a gönderilmelerini uygun görmeyerek yaralı Türk denizcilerin iki Japon savaş gemisiyle İstanbul'a gönderilmesine karar verilmiştir. Bu karar Osmanlı Devleti'ni memnun etmiştir. İki Japon savaş gemisi Ekim ayında Çanakkale Boğazı'na ulaşmış, gemilere Beşik limanına girme izni verilip Japon mürettebatın İstanbul'a gelmesine izin verilerek mürettebat taltif edilmiştir.

Ertuğrul Fırkateyni, 11 ay gibi uzun süre denizlerde seyretmiş, yolculuğu esnasında rotası üzerinde bulunan liman ve kentleri ziyaret ederek Osmanlı varlığını uzak denizlere taşımıştır. Her ne kadar elim bir şekilde batsa ve gemi komutanı dahil mürettebatın büyük kısmı boğularak can verse de Ertuğrul Fırkateyni misyonunu başarıyla tamamlamış, gerek Japon halkı gerekse İmparator Meiji tarafından görkemli törenlerle karşılanıp uğurlanmıştır.

Ertuğrul ile kurulan Türk-Japon dostluğu, 1904 senesindeki Japon - Rus savaşı esnasında da devam etmiştir. Bu dostluğun izlerini ve etkilerini günümüzde bile görebilmek mümkündür.

Kaynakça

BOA, HR.TH.00119.00033.001 (M) 21/05/1892.
BOA, İ.HUS.00014.00062.001 (H) 20 Muharrem 1311 [03/08/1893].
BOA, Y.A.HUS.00239.00021.001 (H) 06 Safer 1308 [21/09/1890].
BOA, Y.A.HUS.00240.00057.001 (H) 17/03/1308 [31/10/1890].
BOA, Y.PRK.00057.00079.001 (H) 06 Safer 1307 [02/10/1889].
BOA, Y.PRK.EŞA.00010.00074.0001 (H) 06 Recep 307 [26/02/1890].
New York Times, "Five Hundred Drowned", 20 Sept [Eylül] 1890.

Bir başka Trabzon farkı ise Türkiye '**zekâ ortalaması'na** olan katkımızdır. Türkiye genelinde yapılan çeşitli zekâ araştırmalarında bazı kentlerimiz üstün zekâlı olarak kabul edilme şansına sahiptir. Örneğin ülke ortalaması IQ=90 olmasına karşılık Trabzon ortalaması IQ=112 olarak bulunmuştur. Bu fark çok büyük bir farktır. Nitekim dünyanın en zeki insanları Asya-Pasifik bölgesinde Çin, Japon ve Singapur bölgesinde yaşamaktadır. Onlarda ortalama IQ=105 kadardır.

Trabzon'la birlikte 10 kadar kentimiz Trabzon civarında IQ değerine sahiptir.

Zekâ gelişimi iyi beslenme ve çok dil ve matematik uygulama ile sağlanıyor. Özellikle balık bünyesinde bulunan fosforun zekâyı geliştirdiği bilinmektedir. Kışları soframızın nerdeyse yarısını hamsi ve diğer balıkların teşkil etmesi bu farkın oluşmasının nedenlerindedir. Buna göre katkı bakımından önde gelen bir diğer husus da zekâmızla ülkemize yaptığımız katkıdır.

Her şey bu derece olumlu mu gidiyor? Elbette bu sorunun cevabı "evet" değildir. Bu derece zeki olan insanların çok haksız bir özgüven vardır. Sanki hepsi allame-i cihanmış gibi tavır takınırlar. Kitap okuyanların sayısı Türkiye ortalamasının bile altında bulunduğu inaniyorum. Televizyonlarda verilen siyasi nutuklarla bilgin olduklarını zannederler.

Edebiyat ve sanat ne durumdadır? Türkiye'mizin en kısır ve edebiyat fakiri bölgelerinden biriyiz. "Trabzon'da ulusal düzeyde yazar ve sanatçı var mı" sorusuna verilecek bir gurur verici cevap yok. İlk anda akla gelen **Nazan Bekiroğlu, Sunay Akın** gibi isimler var. Biraz daha araştırılırsa şimdi aramızda olmayan sanatçılar da vardır. Osmanlı döneminde sayılabilecek çok yazar ve sanatçı mevcut. Ama cumhuriyet dönemi o derece zengin sayılmaz. Hangi fikirde olursa olsun edebiyat sanatı yani dilimizin sanat bağlamında kullanımı çok önemlidir. Ciddi bir edebiyat dergimiz yoktur.

Daha önceleri Trabzon kentinin sebze meyve ambarı olan Şana bölgemizde **ŞANA TAKA** elektronik dergisinin edebiyat- sanat anlamında ve düşünce vadisinde Trabzon için önemli bir boşluğu dolduracak olması ümit vericidir. Umarım şimdi **Kaşüstü** adını alan bu modern **Şana**, kenti aynı şekilde sanat ve fikir ile besler. Trabzon ve ülke fikriyatını yükseklerde tutar.

TÜKETİRKEN KAYBETTİKLERİMİZ!..

Hayriye Nurcan YAZICI*

Ülkece yaşamakta olduğumuz ekonomik sorunlar alım gücümüzü azaltırken bizi, “tüketerek mutlu olma” alışkanlığımızla da yüzleştirmekte...

Günümüzde insanlar, “mutluluğu tamamen, para ve paranın satın aldığı şeyler üzerinden tanımladıkları, sosyal hayatlarını ve insani ilişkilerini de bu tanım üzerinden şekillendirdikleri için” ekonomik olarak yetemedikleri ve yetişemedikleri noktada mutsuzlar...
(Halbuki esas mesele anlamlı bir yaşam şekline sahip olmaktır.)

Değişim ve yenilik kavramlarının öneminin arttığı çağımızda insana dair tüm faaliyetlerin merkezinde tüketmek var.

Hızla büyüyen tüketim alışkanlıklarımız yüzünden sorgulama yetimizi kaybettiğimiz için her şeyi; doğayı, insani duygularımızı, toplum değerlerimizi hatta zamanımızı bile hoyratça tüketmekte ve yok etmekteyiz.

Zaten tüketim üzerine kurulu olan kapitalist sistem de topluma sürekli “tüketerek yaşa!” mesajı vermiyor mu?

Bu mesajların ve tüketim davranışı kalıplarının etkisi, hayatımızın her alanında... Sınırlı becerilerimiz ve sınırsız isteklerimize bir de “tüket” baskısı gelince metalara dönüşmekten kaçınamıyoruz.

Tüketimin bir zorunluluğa dönüştüğü, önemli bir etkinlik olarak insani ilişkileri dahi yönlendirdiği sistemde tüketiciler, her çeşit kitle iletişim aracı ve medya gücünü elinde bulunduran belirleyici ve yönlendirici firmaların ve tekellerin elinde korumasız kalmakta...

Gerçek ihtiyaçlar ile sahte ihtiyaçlar arasındaki ayırımı yapamayan tüketici devamlı bir şeyler almaya itilmekte. Zaten Kapitalizm de tüketiciye yeni fırsatlar oluşturarak tüketimi sürekli diri tutmakta... Bu sistemde emek gücü, artı değer, paylaşım, kullanım ya da değişim değeri gibi kavramlar anlamlarını yitirmiş durumda....

Bugün gelişmekte olan ülkelerde tüketicilerin korunmasından bahsedilirken, gelişmiş ülkelerde tüketicilerin eğitimi ve bilinçlendirilmesi için politikalar geliştiriliyor.

Ülkemizde ise tüketim olgusu “bağımlılığa dönüşmüş” ve kültürümüzün odağına yerleşmiş vaziyette...

Bu kültür sürekli yapay gereksinimler yaratmakta; tüketiciler, tüketimin nesnesi ve hedefi olurken, savurgan, metaya doyumсуuz yeni sosyal kimlikler oluşmakta.

Tüketicilerdeki bilinç bulanıklığı tüketim tuzağına düşmelerine neden olurken, özellikle alışveriş merkezlerinin görkemli reklamları, “tüket” anlayışını ve marka bağımlılığını beslemekte.

Bu durumda tüketicinin, çoğu zaman aldatici ve yanıltıcı reklamlardan ve pazarlama uygulamalarından etkilenmemesi, kendi çıkarları ve de ihtiyaçları doğrultusunda hareket etme kabiliyetine sahip çıkması ciddi bir eğitim konusu.

*Gazeteci - Yazar

SİMETRİ SANATI ve YAZMACILIK

Mahir BAYRAMOĞLU*

GİRİŞ

Yazma tekstilin ya doğrudan fırça ile ya basılacak desenin rölyef olarak oyulduğu bir tahta kalıpla ya da hem fırça hem de kalıbın birlikte kullanılmasıyla desenlendirilmesi yöntemine verilen addır.

Türk yazmacılık sanatındaki desenlerin, kompozisyon özelliklerinin veya renklerinin bölgesel farklılığına rağmen anlatımlardaki akıcılık ve rahatlık, yazmacıların bu el sanatındaki ustalığını kanıtlarken, Anadolu kültürünün zenginliğini de bir kez daha sergiliyor.

"Geçmişten günümüze kadar olan süreç içerisinde sanatın en önemli amacı insanın yaşam kalitesini artırmak olmuştur. Önceleri sadece doğanın taklit edilmesinden yola çıkılmışsa da zaman içerisinde süsleme ve nakışlar ilave edilerek sanat eserlerinin bulunduğu mekan ve eşyaya estetik değer kazandırması sağlanmıştır"1

Yazmacılıkta Simetri kuruluşun-strüktürün bir özelliğidir. Simetri kuruluşun devamlılık, çabuk seçilirlik (hızlı fark edilirlilik), hafızada hızlı kalmak, sade ve anlaşılır olma gibi özelliklerini belirler.

SİMMETRİ SANATI

Geleneksel el sanatlarından olan Yazmacılık sanatında simetri; kuruluş, teşkilat, form anlayışları özel anlam ifade etmektedir. Bu anlayışların her üçü aynı mahiyetli olmakla beraber, duruma göre farklı semantik üstünlüklere sahiptirler.

Kuruluşların-yapıların oluşması için, hisseler arasında tamamlayıcılık, uygunluk, uzlaşma gibi özellikler bulunmalıdır..

Kuruluşların bilgi hacmi bir başka önemli özellik olan simetri ile bağlıdır.

Resim-1 Geometrik süsleme ve etnik nakış

MAMMEDOV X.C AMİRASLANOV İ.P NECEFOV
H,N, MURSALİYEV A.A.. Nakışların Tarihcesi.
Baku. Azərneşir; 1981.s-3

Amacımızla kısmen az ilgili olduğu için biz dinamik simetriden söz etmedik. Dinamik simetri kendi etkisine göre gizli simetri de adlanabilir. O sanki görünmüyor, hissedilir, duyulur ve izleyici onu bulmaya çalışır.

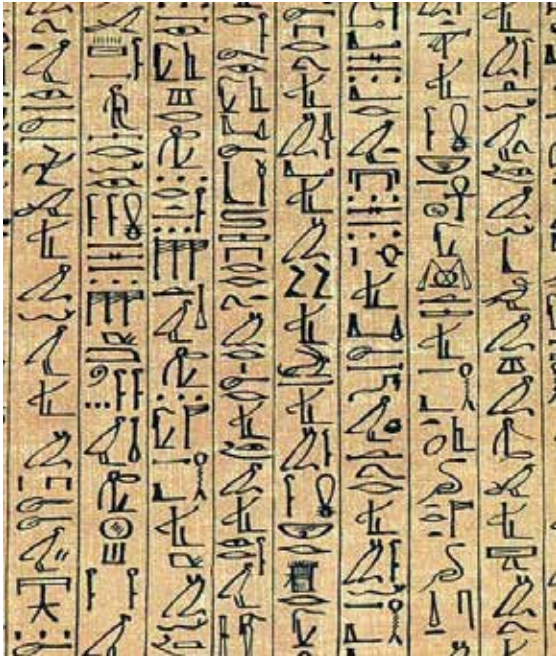
Kuşkusuz, yukarıda verilen bilgi tam olmasa da simetrinin sanat eserleri ve doğa objelerinin estetik özelliklerinin araştırılmasında bir ölçüt olarak kullanılmasının önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Herhangi bir nakışın-bezemenin oluşturulmasında yapı birimlerinin farklılığı, farklılığın oranı ve birleşme tarzları (ilişkileri) üzerine kısıtlama veya koşul koyulursa ortaya iki türlü sonuç çıkar. Bunlardan biri koşulların elverdiği ölçüde nakışın ortaya çıkması, ikincisinde ise yalnız belirlenmiş simetrisi olan yapıyla mümkün olmasıdır. Burada simetri araç değil, sonuçtur. Bu tip nakışların belirli bir adı olmadığı için biz böyle bezemelere geometrik motifler demeyi uygun buluyoruz.

”Söz konusu olan geometrik motifler 11-12. yy İslam sanatında çok yaygın bir simetrik süsleme üslubudur. Kuşkusuz geometrik süslemeler başka zamanlarda başka ülkelerde de görülen bir durumdur. Fakat bizim bahsettiğimiz süslemelerin yukarıda andığımız “serbest” süslemelere nazaran daha karmaşık-mürekkep yapıları olduğunu hatırlatmak abes olmasa gerek. Kendiliğinden de anlaşılacağı üzere ister yapı birimleri çeşitliliğine, ister bağılıklar üzerine koyulan şartların sayı çoğaldıkça geometrik süslemelerin yapılması zorlaşıyor ve genellikle yapılabilme olasılıkları azalıyor”³

”Kuşkusuz öyle kültür yoktur ki başka kültürlerle karşılıklı etkileşim içerisinde olmasın, yabancı etkilerin izlerini barındırmasın.”⁴

Yukarıda değindiğimiz anlamda belirgin geometrik simetri süslemelerin en eskisi tespit edildiği gibi 1094 yılına tarihlenen Fatimiler devri Mısır abidesi üzerindeki motiftir. Kuruluş birimleri sadece geometrik biçimler olan bir dizi geometrik simetrik süslemelerle 13.yy Selçuk dönemi Azerbaycan ve Türkiye mimarlık abideleri üzerinde karşılaşıyoruz.

Resim-3 Mısır abideler. Fatimiler devri.

3. MAMMEDOV X.C AMİRASLANOV İ.P NECEFOV H,N, MURSALİYEV A.A.. Nakışların Tarihçesi. Baku. Azerneşir; 1981.s-3

4 Norbert LYONTON. Modern Sanatın Öyküsü, 3 basım. Remzi Kitabevi, İstanbul 2004, s 53-75

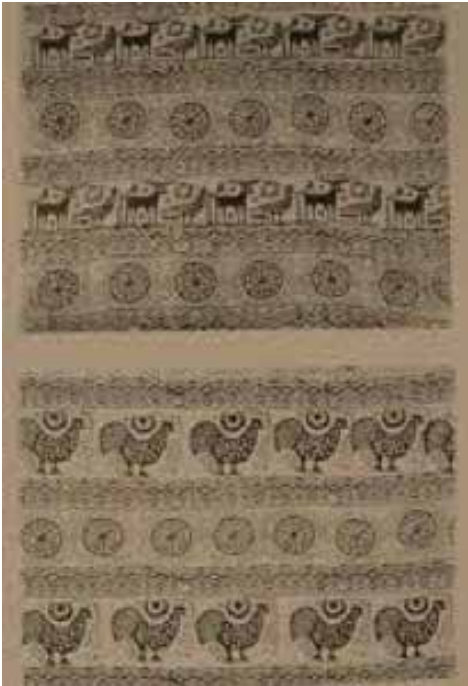
4- MAMMEDOV X.C AMİRASLANOV İ.P NECEFOV H,N, MURSALİYEV A.A.. Nakışların Tarihçesi. Baku. Azerneşir; 1981.s-3

SİMETRİ SANATI VE YAZMACILIK

Geleneksel yöntemlerle yazmalardaki motifler ve kompozisyon özellikleri bölgelere göre farklılıklar gösterse de, Türk sanatının diğer dallarındaki doğa hakimiyeti bu alanda da kendini gösteriyor. Stilize edilmiş lale, karanfil, kiraz, nar ağacı gibi motiflerin yanında zaman zaman geyik, at, horoz, serçe, tavus kuşu gibi motiflere de sıkça rastlanıyor.

RESİM-6

RESİM-6

Yazmalarda kullanılan motifler, çiçeklerin çeşitli türleri ve yapraklarıdır. Geyik, tavus kuşu, kumru, serçe gibi hayvanların motifleri kullanılsa da çoğunlukla çiçeklerden oluşan simetri kompozisyonlar meydana getirmektedir. Her sanatçı kullandığı motifleri kendine özgü sanat anlayışı içinde rahatlıkla, kendi fantezisinin verdiği imkânla ve hiçbir zorlama olmadan dile getirmesini başarmıştır.

Resim-10

Yazmacılıkta Simetri, kuruluşun-strüktürün bir özelliğidir. Simetri, kuruluşun devamlılık, çabuk seçilirlilik (hızlı fark edilirlilik), hafızada hızlı kalmak, sade ve anlaşılır olma gibi özelliklerini belirler.

Simetrisi en az olan kuruluşta, her elamanla bir kereye mahsus karşılaşılır. Bu durumda kuruluşun fikir taşıyıcısı olmayacağını tahmin etmek zor olmaz. Sanat eserlerinde göze çarpan kaç cihet varsa, bu cihetlerin her birinin kendine has simetrisi olmalıdır. Kuşkusuz, bu simetriler arasında bağılıklar-ilişkilerin olması gereği de göz ardı edilmemelidir. Optimal-en uygun simetrinin korunması için cihetlerden birinin simetri azlığının diğerindeki simetri çokluğuyla dengelenmesi lazım.

Resim -11 Oryantal geleneksel süsleme

SONUÇ

Çağdaş toplumların bir çoğunda geleneksel sanatlardan yararlanarak,yeni yorumlar ve sonuçlara ulaşma çabası görülmektedir.Zengin kültür değerlerimizden olan yazmacılık sanat örnekleri modern dünyanın anlayışıyla bütünleşerek yeni bir yorum ile kimlik arayışı sürdürme amacı taşımaktadır.

Yazmacılık; sanatın nokta, çizgi, form, renk, ölçü ve aralık, zıtlık, uygunluk, simetri ve tekrar gibi uygulama ilkeleri çerçevesinde parçalara ayırıp yeniden örgütleyebilme. temel kavramıdır.

Geleneksel el sanatlarından yazmacılık sanatı örnekleri bir ekolü yansıtan toplu sanat ürünlerini sanatseverlerin izlenimlerine sunmak her sanatçının başlıca görevidir.

KAYNAKÇA

KILIÇ Erol,(2012), Çağdaş Resim Sanatının Oluşmasında Doğu ve İslam Sanatlarının Etkisi, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Dergisi

LYONTON, Norbert, (2004),Modern Sanatın Öyküsü, 3 basım, Remzi Kiabevi, İstanbul.

MAMMEDOV X.C AMİRASLANOV İ.P NECEFOV H,N, MURSALİYEV A.A.,(1981), Nakışların Tarihcesi, Baku, Azereşir.

Kara yazılan *Destan*

SARIKAMIS

Kahraman Askerlerimizi saygı, rahmet ve minnetle anıyoruz.

GEZİ

VIYANA

*Okşan SVASTICS**

Zaman makinesi gibi bir şehir bu. Vaktiyle şehirde ne olmuşsa, izlerinin görülebildiği bir şehir. Çünkü Viyana, her şeyi saklar, hiçbir şey unutmaz. Hamburgerciye bile gitseniz, bir asır önce o salonun nasıl görüldüğünü gösteren bir fotoğrafın asılı olduğu, rölyeflerle süslü bir salonda karnınızı doyurabilirsiniz. Bitpazarında, vaktiyle İstanbul'da çalışmış bir Avusturyalının 110 yıl önce çektiği fotoğrafları görebilirsiniz, çanağı kırılmış şekerliğin kapağını bile atmaz Viyanalı, saklar.

Viyana bir kültür şehri; sadece Mozart, Beethoven, Vivaldi gibi müzisyenler bu şehirde çalışıp öldüğü için de değil. Sadece klasik müziğin başkenti değil yani... Buz gibi bir kış günü, bir bisikletçi dükkânında, vurmali çalgılarıyla müzik yapan Afrikalıları dinlemeye gelmiş 20-25 Viyanalıyı açılır kapanır iskemleler üzerinde görebilirsiniz, tiyatro salonları hep doludur.

Mermerden melek ve istirdiyelerle, mitolojik kahramanların uçtuğu tavan resimleriyle süslü, içinde Osmanlı elyazmalarının da olduğu bir Barok kütüphaneden çıkıp, modern mimarinin ilk örneklerinden birini görmeye, üç-dört dakikada yürüebilirsiniz Viyana'da.

İmparatorluk ne demek, onu görmek için Kunsthistorisches Museum'a (Sanat Tarihi Müzesi), Naturhistorisches Museum'a (Doğa Tarihi Müzesi) gidilebilir. Sırf bu iş için inşa edilmiş iki görkemli binada, Habsburg Hanedanı üyelerinin sanat ve doğa koleksiyonu sergileniyor: Bruegel'in Babil Kulesi, batı dünyasının ilk karlı resmi 'Karda Avcılar', Rubens'ler, Caravaggio'lar; dünyanın en büyük meteor koleksiyonu, dinozorlar vs. 650 yıl boyunca ülkeyi yöneten bir ailenin biriktirdikleri...

**Turist Rehberi/Viyana Anahtarı*

Haliyle, geniş bir coğrafyaya yayılmış imparatorluk başkentlerinin mutfağı da doğudan güneye her yönden gelen yiyeceklerle zenginleşmiş oluyor. Ama Viyana, şnitzeliyle meşhur. Bu, ince dövülüp önce una sonra yumurta-ekmek kırıntısına bulanarak kızartılan dana eti. Evet, eğer dana etinden değilse adı Viyana şnitzeli değil, sadece şnitzel. 1800'lü yıllardan beri Viyana mutfağında; lahana, patates ve hıyar salatasıyla servis ediliyor. Hayır, belli bir restorana gitmek gerekmiyor en lezizini tatmak için Viyanalılar Heurige'lerde de yiyor mesela.

Heurige'ler, eskiden bağ sahiplerinin taze şarap ikram ettiği, 60'lı yıllara kadar ahalinin elinde yiyecek sepetiyle gittiği yerler. Şimdi, üzüm bağlarının kıyısında 300 yıllık aile tariflerinin piştiği, taze ve eski şarapların içildiği kır lokantaları. Viyana, merkezinden bir tramvaya yahut otobüse atlayıp ormana, üzüm bağlarına gidilebilen bir şehir (Aslında merkezinde bile mini minnacık bir bağ var!)

Yarısı yeşil, yarısı bina Viyana'nın. Bu yeşillik, çevresindeki Viyana Ormanı, İmparatorluk av alanlarından bozma kocaman parklar yahut şehrin merkezindeki zarif minik parklardan ibaret değil. Viyana sokaklarını gezerken gördüğünüz bitişik nizam, heyula gibi binaların gerisinde bazen küçük cennet bahçeleri oluyor: Sokaktan geçenlere "görünmez" olan avlular bunlar.

Zaten Viyana bir yanıla "kilitli, gizli" bir şehir. Bir yandan sarayları, müzeleri, konser salonları, operasıyla kültürü herkese açık ve ulaşılabilir. O dünyanın en mühimlerinden biri olan operasında, ayakta durmak şartıyla 13 Euro'ya Mozart'ın Saraydan Kız Kaçırma Operası izlenebilir mesela. Yahut 300 yıllık bir konaktaki sanat galerisine elinizi kolunuzu sallaya sallaya girip Barok süslemeleri korunmuş salonlarda modern sanat eserlerini görebilirsiniz.

Şehrin göbeği, başlı başına bir mimari defile alanı. 150 yıl önce şehir surlarının bulunduğu yer, -bir nesil inşaat patirtisiyle yaşayıp gittikten sonra- şık bir bulvara dönüşmüş: Ring Caddesi hem Rathaus (Belediye), Parlamento, Üniversite gibi gösterişli kamu binaları hem de Kehribar Gözlü Tavşan kitabının anlattığı Ephrussi Ailesi'nin konağı gibi şık özel binalarla abad edilmiş. Tabii 2. Dünya Savaşı'nın yıkımı, eskisini tamir etmek yerine yenisi inşa edilmiş modern binalarla görünür vaziyette.

Aslında 1683'teki Osmanlı kuşatması bile görünür vaziyette. Yeni bina inşa edilirken eskisinden alınıp yenisine aktarılmış top gülleri dahi var. Güzel izler de var; leylaklar, laleler Osmanlı ile diplomatik ilişkilerin bir yadigârı. Meşhur tatlıları Elmalı Strudel'in da Osmanlı ile alakası var.

IMMOSERVICE

Firmamız, İsviçre ve Türkiye'de
gayrimenkul yatırım ortaklığı,
inşaat, tadilat- tamirat ve restorasyon
hizmeti vermektedir.

AR IMMOSERVICE GMBH

ATASOY RAHMAN

CEO

M +41(0)79 823 96 75
info@ar-immoservice.ch
ar-immoservice.ch

2022
EKİM - KASIM - ARALIK
SAYI
01

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR | SANAT DERGİSİ

www.sanataka.com - info@sanataka.com

[f](#) [@](#) [t](#) /ruhungemisisanataka